

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

X. évfolyam. 112. szám
2006. június

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,,”
(*Vörösmarty Mihály*)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Könyörgünk Hozzád egész lelkünkéből...”

**„Szenténeket zengedezzünk a Szentléleknek,
édes hangon dicsőítsük a teremtést.”**

(Kísérő ének Pünkösdkor)

A Pünkösöd ünnepe igazi tavaszünnepe, a megújulás ünnepe. A zsoltár azt mondja a Szentlélekről, hogy megújítja a föld színét. Így kapcsolódik a Szentlélek eljövetele a teremtéshez. Vajon ezt a teremtést, a teremtett világot, környezetünket, melyet Isten ajándékol ránk bízott, meg tudjuk-e becsülni? Nagy itt a felelősségünk, s ebben nem tudunk helytállni igazán a Szentlélek segítségével, ezért száll énekünk Felé!

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magyar-orm.axelero.hu honlapon olvasható
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu • magyar.ormeny@t-online.hu

* * *

*Az 1848-49-es forradalom és szabadságharcra emlékezünk Dr. Rádli Tibor ezredes 2004-ben Óbudán,
Czetz János emléktáblája előtt elhangzott alábbi méltatásával*

Czetz János tábornok életének és munkásságának áttekintése

IV. rész

5. Czetz János tábornok élete és tevékenysége Argentínában (1859-1904)

A 37 éves Czetz János családotul érkezett meg a teljes létbizonytalanságba. Argentínában ismét a műszaki pályán találta meg számítását. Kezdetben különböző vasútépítő munkálatokban vett részt, majd megszervezte az ország feltérképezését és erre a célra Paranában térképészeti intézetet alapított.

1865-ben a sors úgy hozta, hogy ott is szükség mutatkozott a katonai szaktudására. Argentína ugyanis háborúba keveredett Paraguay-jal és ekkor, mint az egyik legalapvetőbb fegyvernem, a tüzéség kiképzését kapta feladatul. 1868-ban a kormány megbízatásából megszervezte és kiépítette az ország déli határainak védelmét.

Újra katonai szolgálatba állt és kinevezték az argentin hadsereg ezredesének. Többek között neki kellett kidolgoznia az Indián-ellenes gerillaharc katonai taktikáját. Tüdőbetegsége miatt azonban személyesen már nem tudott részt vállalni a harcokban.

Rövid időre ismét visszatért a polgári életbe és vasútvonalat épített Santa Fétől Geronimoig. Ez a feladat is rendkívüli műszaki teljesítményt igényelt tőle és munkatársaitól egyaránt a különlegesen nehéz te-repviszonyok miatt.

1870-ben már ismét a hadseregben találjuk. Buenos Airesben megalapította Argentína legelső katonai akadémiáját.

Amit nem sikerült megvalósítania hazájában, az a mai napig is az Ő emlékét őrzi a távoli országban. Az intézményt Mészáros Lázár Hadi Főtanodája mintájára szervezte meg és megszakításokkal közel 25 éven át igazgatta. Keze alól került ki az ország katonai és egyben állami felső vezetése is.

Az 1874-ben bekövetkezett katonai puccs után ismét elveszítette katonai állását. Ekkor Parana városába költözött és 10 éven át mérnöki tevékenységet végzett. Elkészítette Ente Rios tartomány első kataszteri felmérését, elsőként megszervezte és irányította az országban a telekkönyvezési munkákat. 1881-ben az erről írt tanulmányával egy kiállításon aranyérmert nyert el. Részt vállalt a távíróhálózat kiépítésében, közben számtant és mértant tanított a tanítóképzőben. Folyamatosan szakírói és fordítói tevékenységet végzett. 1872-ben egy angolból spanyolra fordított katonai főiskolai tankönyvet jelentetett meg. Tagja volt a Nemzeti Kollégium vizsgabizottságának.

1883-ban, a fővárosban működő Topográfiai Intézetben vállalt mérnöki állást. Ekkor út- és vasútépítési terveket készített és mikor tüdő és szembetegsége engedte, maga is részt vett a munkálatok irányításában.

1884-ben ismét visszatért a katonai pályára, és mint vezérkari tiszt egészen 1896-ig, nyugdíjba vonulásáig ellátta az általa alapított *San Martin Katonai Akadémia* igazgatói tisztét.

Hazájával a kapcsolatot *Szongott Kristóf*, az erdélyi örménység neves kutatója révén tartotta, aki az Armenia folyóirat szerkesztőjeként levélben fordult az Argentínában élő tábornokhoz és felkérte a lapban való közreműködésre. Hősünk a haza küldött leveleiben és politikai jellegű publikációiban Európa átalakulásáról és abban Magyarország szerepéről fejtette ki nézeteit. Lefordította és megküldte a lap részére Edmund Maurice angol író könyvéből az erdélyi hadjáratra vonatkozó részeket és hozzákezdett saját emlékiratai megírásához.

A Kolozsvárott megalakult *Országos Történelmi Erekllye Múzeum* is felkérte közreműködésre és felajánlta részére a tiszteletbeli elnöki funkciót. Ekkor Ő az egyedüli élő honvéd tábornok. Már Ő is súlyos beteg, elvesztette mindkét szemének látóképességét. Emlékiratait vejenek diktálta le, aki spanyol nyelven rögzítette az idős tábornok gondolatait.

Czetz János hosszú évek óta tervezte hazalátogatását, ebben azonban rossz egészségi állapota és szerény anyagi viszonyai megakadályozták. 1890-ben meghalt a felesége és egyik lánya is súlyos tüdőbetegségben szenvedett. Az anyagi nehézségek orvoslására a Magyar Kormány 1899. augusztus 1-től havi 2000 korona nyugdíjat folyósított számára, később ezt felemelték 4000 koronára, sőt az akkori miniszterelnök Széll Kálmán ígéretet tett havi 8000 korona biztosítására. Ennek feltétele azonban a hazatérés volt. 1902. nyarára Czetz egészsége annyira megromlott, hogy ennek lehetősége teljesen szertefoszlott.

1904. szeptember 6-án teljesen vakon úgy halt meg, hogy a Székelyföldet még egyszer viszont láthatta volna. Temetésére a Buenos Aires-i *Recoleta* temetőben került sor. Ezen az argentin hadügyminiszter vezetésével felvonultak a fővárosban állomásozó katonai szervezetek parancsnokai. Teljes létszámban megjelentek az osztrák és magyar kolónia tagjai és sírjába helyezték hazája utolsó üzenetét, erdélyi földet, egy havasi gyopár csokrot és az aradi szabadságharcos emlékmű zászlajából egy darabot.

Ezzel véget ért egy az elmúlt évtizedekben, hazánkban méltatlanul elfeledett és kellően nem értékelt élet-pálya.

A mi feladatunk is, hogy Czetz János emlékét ápoljuk és tisztelegjünk a hős katona előtt.

A tények igazolásaként álljanak itt *Dr. Kedves Gyula* hadtörténész szavai: „*Számos magyar katonahős van, akit nemcsak itthon, hanem világszerte elismerés övez hazája és más nemzet szolgálatában tanúsított helytállásáért, olyanok azonban csak elvétve akadnak, akik előbb Magyarországon ünnepelt hősök voltak, majd az anyanemzet még életükben elfeledte őket, a befogadó nemzet viszont tetteikért mindmáig méltó tisztelettel emlékezik meg róluk.*

E kevesek közé tartozik Czetz János, az 1848-49-es szabadságharc legfiatalabb honvédtábornoka, aki 100 éve halt meg az argentin fővárosban, Buenos Airesben. ”

Hálásak lehetünk azoknak a kutatóknak, akik nem hagyták kialudni Czetz János emlékének tüzét. Közülük is különös köszönet illeti *Dr. Petri Edit* személyét, aki a HM Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ gondozásában, 1991-ben könyvet jelentetett meg Czetz János életéről. Dicséret illeti a volt Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola Parancsnokságát, a Bolyai János Honvéd Sportegyesület Tiszti Vívó

Klubját és a Bolyai János Honvéd Alapítvány kuratóriumát is azért, hogy évekkel ezelőtt felvették a kapcsolatot a magyar tábornok által Buenos Aires-ben alapított tisztképző intézmény parancsnokával és kölcsönösen egy-egy korhú karddal, ajándékozták meg egymás intézményeit.

A Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola részére küldött kard pengéjére kerül felvítésre minden évben a Tiszti Vívóklub által rendezett Czetz János párbajtőr verseny győztesének neve.

Továbbá meg kell említenünk a III. kerületi Önkormányzati Testületet, akik utcát neveztek el Czetz Jánosról, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet, valamint az Óbudai Örmény Kisebbségi Önkormányzatot, akik 1997-ben az emléktáblát létesítették. Ettől az évtől hagyományteremtő szándékkal minden évben június 8-án, a két nemzet hőségének születésnapján elhelyezzük a megemlékezés és tisztelet koszorúját a III. kerület, Czetz János utca és Mátyás Király út kereszteződésében lévő épület falán lévő emléktáblánál. Czetz János is azon hősök közé tartozik, akikre teljes mértékben illenek **Benedek Elek** alábbi gondolatai: „*Aki embernek igazi ember, hazafinak igazi hazafi volt, aki tudott hevülni nemes eszményekért; igaz lélekkel, ereje, tehetsége legjavával haladt a legfőbb cél felé, mely nem lehet más e hazának üdve, boldogsága; aki e hazáért élt, dolgozott, nagyokat cselekedett szóval, tollal, karddal, vésővel, ecsettel, s ha világi hatalom volt a kezében, e hatalommal a nép javát munkálta mindig: hely illeti a nagy magyarok Panteonjában.*”

Vége

Felhasznált irodalom

Dr. Petri Edit: Czetz János. HM Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1991.

Dr. Kedves Gyula: Két nemzet hőse. Magyar Honvéd. 2004. szept. 3. XV. évf. 36 sz.

Dr. Rádi Tibor: Idézetek gyűjteménye. Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola. Budapest, 1998.

Ács Tivadar: Magyarok az észak-amerikai polgárháborúban. Budapest, 1964.

* * *

Körmendy Zsuzsanna

Megbízhatatlanok

Kilencvenegy éve kezdődött meg az örmény népirtás

2. rész

Senki nem marad ki az áttekintésből: sem Hitler, sem Sztálin, sem Amerika, sem Japán, sem a volt Jugoszlávia. És hogy témánkhoz visszakanyarodjunk: sok új szempontot ad a könyv az örmény népirtás értékeléséhez is. Mivel a törökök máig nem ismerik el a népirtás tényét, levéltáraik nem kutathatók szabadon. Tankönyvekben az egymillió-kétszázezer örmény áldozatból 300 ezret ismernek el, de őket is leginkább csak úgy, mint a háború áldozatait. Nem tudom, idézik-e a tankönyvek Abdul-Hamid szultán mondatát, miszerint „*az örménykérdéstől úgy szabadulunk meg, hogy megszabadulunk az örményektől*”. Bizony, Németországban vagy Ausztriában azért jár börtön, ha valaki tagadja a holokausztot, Törökországban meg azt vonják felelősségre, aki elismeri az örmény népirtást ...

Orhan Pamuk török író a minap lemondta németországi körútját: török nacionalisták halálosan megfenyegették, amiért az 1915-ös genocídiumra utalva egymillió örmény kiirtásáról beszélt. Nem gondolom, hogy a magyar újságolvasók döntik el Brüsszel helyett azt, hogy európai mércét állítunk Törökország elé, vagy lesüllyedünk a Pamuk ellen hecckampányt indító török nacionalisták szintjére. De az unióhoz tartozás megerősítheti bennünk azt a polgárjogot, hogy bizonyos kérdéseket újragondoljunk, és szívós türelemmel újragondoltassunk másokkal is.

Az örmények sorsáról nagyon sokat megtudhatunk a szemtanúktól, a megmenekültek vallomásaiból, följegyzéseiből, korabeli diplomáciai iratokból, történész munkákból, de az évek múlásával egyre kevesebb a szem- és a kortanú, s inkább csak a túlélők leszármazottai révén tájékozódhatunk. Kálváriájuk az 1915. április 24-én Konstantinápolyban elindított nagy razziaival kezdődött. Tudatos lehetett az, hogy nem találomra történtek a letartóztatások, hanem célzottan a törökországi örmény értelmiségre irányultak. Az értelmiség lefejezése (sajnos, ez itt olyannyira nem szókép, hogy elrettentésül még ki is állították közszemlére a testtől elválasztott fejeket) azonban csak a kezdet volt. „*Két nap leforgása alatt 2345 személyt tartóztatnak le Konstantinápolyban: újságírókat, orvosokat, ügyvédeket, papokat, csupa olyan köztisztviselőnek számítottak*” - olvassuk a szerzőpáros könyvében. Hivatalosan a törökök azt közölték, hogy ők csak távol akarják tartani a fronttól a „megbízhatatlanokat”, ezért telepítik az örményeket az ország belse-

jébe. De számos diplomáciai és közigazgatási irat azt bizonyítja, hogy olyanokat is deportáltak, akik a fronttól távol éltek.

Úgy tűnik, megsemmisítő táborokra nem akartak pénzt fecsérelni. Átmeneti táborokat állítottak föl, összesen huszonötöt, javarészt az Eufrátesz partjainál. A török különítményesek a férfiakat legyilkolták, a nőket, gyermekeket, időseket pedig kihajtották a sivatagba. Ez sem volt előzmény nélküli: faji háborújában az afrikai német gyarmaton *Lothar von Trotha* generális a hererókat szintén sivatagi vándorlásra kényszerítette.

Megdöbbenünk az útvonalon, ha megnézzük a térképen, hogy merre vándoroltak a Törökországon keresztülhajtott szerencsétlen örmények részben Konstantinápolyból, másrészt a keleti területekről Törökország belseje, illetve onnan Mezopotámia és Szíria felé. A leírások igazolják sejtésünket: a táborokat nem kellett itt szögesdróttal körülvenni. A legyengült, halálra fárasztott, szomjazó és éhező emberek képtelenek lettek volna megszökni. Hova is szökhettek volna a sivatagban?

Arab falvak lakosságával cserélték értékeiket némi ennivalóra. Ellátásukról maguknak kellett gondoskodniuk. Éjszakánként gyakran támadtak rájuk. Több túlélő elmondása szerint - ahogyan később az ukrainai éhínség idején - kannibalizmus is előfordult. A tranzittáborok fölszámolásakor a legyengült embereket egymásnak háttal fordították, kezüket összekötötték és lelőtték őket a sziklákról az Eufráteszbe. A folyóhoz érkezők láthatták a rengeteg tetemet, amelyet a víz magával sodort.

Óriási volt a halandóság: 1915 őszén (tehát mindössze néhány hónap leforgása alatt) a kivégzésekkel együtt már 800 ezer halottja volt az örmény genocídiumnak. Pedig a szó klasszikus értelmében ezek a gyűjtőtelepek nem nevezhetők koncentrációs táboroknak, hiszen nem voltak körbekerítve, nem őrizték őket kutyákkal, és barakkok sem épültek, csak hevenyészett sátrak. Munkára sem fogták a foglyokat. Csak vándoroltatták őket a végkimerülésig. Csak előre megmérgezték a kutakat, amelyekhez végre odaértek a sivatagban. Ha erőre kaptak néhány napos pihenő után, továbbhajtották őket. A cél az volt, hogy a létszámuk minimálisra zsugorodjon. A halottakat már el sem tudták temetni, ott tornyosultak a sátrak mellett. Az oszladozó tetemek miatt betegségek, járványok pusztítottak közöttük. A „nem koncentrációs”, „nem megsemmisítő” táborokban 630 ezer ember pusztult el. Közülük 220 ezren a végtelen vándorlásba haltak bele. Azokon a területeken, ahol valamikor mintegy kétmilliós lélekszámú örmény lakosság élt az Oszmán Birodalomban, ma egyáltalán nem élnek örmények.

Krikor Ankut írta visszaemlékezéseiben: „Le voltam gyengülve a tifusztól, és csak lassan vonszoltam magam valahol a menet végén. Egy szomjúságtól elgyötört tizenhat éves lány ült az úton, és nem volt hajlandó továbbmenni. 'Mama szomjan halok', ezt mondogatta. Nem volt víz, ő meg csak könyörgött, rimánkodott egy csepp vízért mindenkinek, aki elment mellette, de hiába.”

Kilencvenegy éve történt. Még csak nem is kerek évforduló. Nincsenek mainstream, amely a háttára kaphatna minket ezzel az örmény témával, de mi azzal ne törődjünk.

Egy évszázad sem telt el. Még élnek a leszármazottak. Örmény gyökerű francia diákok körében valóságos mozgalommá vált, hogy a fölmenők földjére utazzanak.

Emlékezzünk a szenvedőkre, emlékezzünk a táborok évszázadára!

Ne érjük be a méhekről szóló természetfilmmel!

(Megjelent a Magyar Nemzet 2006. április 22-i számában)

* * *

Erzsébetváros igazi kincsesbánya számomra

Kovács Bálinttal, az erdélyi örmények magyarországi kutatójával Oszváth Judit beszélget

1.rész

A zirci születésű Kovács Bálint mindössze 24 éves, és máris egyik legavatottabb ismerője az erdélyi örményeknek. Doktori tézisét is e népcsoport 17-18. századi egyháztörténetéről és művelődési életéről írja. Alaposság és mély alázat jellemzi kutató munkáját, amelynek során többször megfordul Erdélyben. Szereti és otthon érzi magát ezen a földön.

Az elmúlt év decemberében a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem Történelem Karán tartott előadást kutatási eredményeiről. Ezt megelőzően kértem mikrofon elé.

Oszváth: - Mesélj magadról! Hogyan kerültél kapcsolatba az erdélyi örmény kultúrával?

Kovács: - Veszprémben érettségiztem a Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnáziumban, 1999-ben. Mivel a Pázmány Péter tanulmányi versenyen első helyezést értem el, felvételi nélkül felvettek a Pázmány Péter Katolikus Egyetemre, ahol történelem-hittanár szakpárosítással kezdtem el tanulmányaimat, ezekből tavaly szereztem diplomát. Harmadik évtől felvettem a jogász szakot is, ebből a későbbiekben diplomázom. 2002-ben egyik szemináriumvezető tanárom, *Óze Sándor* rendezett egy kiállítást Budapesten *Örményország kincsei - Titkok az Ararátról* címmel, amely egy örményországi vándorkiállítás volt. Közben ugyanazon év tavaszán kaptam egy kéthónapos ösztöndíjat a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemre. Tanárom arra kért, nézzek utána Erdélyben az erzsébetvárosi örményeknek. Erzsébetváros és hajdani lakóinak története addig teljesen ismeretlen volt számomra. Eljöttem Kolozsvárra, megpróbáltam utánakeresni a kérdéssel kapcsolatos szakirodalomnak, de hamar kiderült, hogy az erdélyi örményekkel kutatás szintjén nagyon kevesen foglalkoztak - az erzsébetvárosiakkal meg egyáltalán nem. Elkezdtem hát én a munkát. Az akkori plébános, *Kádár Sándor* atya nagy szeretettel fogadott, s be is mutatott *Vicelár Máriának*, mindenki Maris nénijének, aki az ottani örmény értékeknek gondos és hű őrzője. A közel 80 éves hölgy nemrég kapott Szongott Kristóf-díjat Budapesten, az erdélyi örmények egyik egyesületétől. Ő mutatta meg nekem a templomot és a sekrestye fölötti zárt könyvtárat. Igazából ekkor fedeztem fel, hogy ebben a körülbelül 20 négyzetméteres teremben milyen értékek vannak. Hatalmas kincset halmoztak fel az elmúlt évszázadok alatt az ott élt örmények. Első látogatásom alkalmával csak rövid időt tartózkodhattam ott, de nyáron társaimmal visszatértem, s *Jakubinyi György* érsek úr személyes engedélyével hozzáláttunk a könyvtár katalógusának elkészítéséhez. A tudományos közéletben teljesen ismeretlen hagyatékról van szó.

Ozsváth: - „Szerelem” volt ez első látásra?

Kovács: - Így is lehet mondani... Első látogatásom után visszatérve Magyarországra jobban szétnéztem, nem találok-e mégis valamilyen szakirodalmat az erzsébetvárosi örményekről. Nem találtam, és mindenki csak megerősített: nem létezik ilyen. A szamosújvári könyvtárról még tudtak valami keveset, de az erzsébetvárosiról semmit. A helyszínen készített képeimen és elbeszéléseimen mindenki meglepődött. Kétségtelen, hogy a tudományos közéletben eddig teljesen ismeretlen hagyatékról van szó. Merthogy többször visszatértem oda és közben egy féléves Erasmus-ösztöndíjjal sikerült kijutnom Németországba, a mainzi és a frankfurti egyetem könyvtárában végeztem kutatásokat - itt az örményekre vonatkozó nemzetközi szakirodalmat próbáltam összegyűjteni. Magyarországon elég nehézkes ilyesmihez hozzájutni, főleg a legújabb dolgok érhetők el nehezen. Kapcsolatba léptem a kitelepült erdélyi szászok által alapított Sibenbürgen Intituttal, a Harald Roth vezette Erdély történetét kutató intézettel. Ők is nagyon érdeklődtek kutatásaim iránt, egy nemzetközi doktorandus-konferenciára is meghívtak, ahol előadást tartottam.

Németország után Róma felé vezetett utam, ahova a Magyar Ösztöndíjbizottság ösztöndíjasaként jutottam ki és több szentszéki levéltárban nyílt alkalmam kutatásokat végezni. Kutattam a Sacra Congregatio de Propaganda Fide-nek (a Hitterjesztés Szent Kongregációjának) levéltárában, a Vatikáni Levéltárban, a Jezsuiták Római Levéltárában és a Vatikáni Könyvtárban.

A Hitterjesztés Szent Kongregációja a világ misszióinak központi felügyelőszervező intézménye, ennek a kongregációnak a levéltárában nagyon gazdag anyag található az erdélyi örményekről. Az ottani állományt magyar részről előttem eddig alig vizsgálták. Az erdélyi örmény Lukácsi Kristóf állítólag járt ott a 19. században, bár erre nem találtam igazi bizonyítékokat. Egy lengyel armenológus, Gregorio Petrowicz, a lengyelországi örmények egyházáról (egészen pontosan a lebergiről - ez a terület ma már Ukrajnához tartozik) írt három kötetes monográfiát, a harmadik kötet egy-egy fejezetében kitér az erdélyi örmények egyháztörténetére. Ő vizsgálta a Propaganda Fide történeti levéltárának a forrásait is. A fontosabb történeti kérdéseket kiválóan bemutatta, de még így is igen nagy terjedelmű, „beszédes” anyag található ebben a levéltárban.

Ozsváth: - Miért éppen a Hitterjesztés Szent Kongregációjánál kerested az erdélyi örményekről szóló forrásokat?

Kovács: - A Hitterjesztés Szent Kongregációját 1622-ben alapították Rómában, ennek hatáskörébe tartozik a világ misszióinak felügyelete. Róma szava régebben is ugyanúgy eljutott Európa bármely területére, mint például Kínába vagy Dél-Amerikába. Az erdélyi örmények kapcsán sok esetben megszólalt a Propaganda Fide - a katolikus egyházzal való uniójuk során és az utána következő folyamatokban nagy szerepe volt ennek az intézménynek. A kongregáció ekkor tizenhárom körzetre osztotta a világot, és - ami nagyon fontos - ebből nyolc Európában volt. A kongregációnak 13 bíboros volt a tagja, és a központi gyűléseken (az ún. congregatio generale-kon) elvileg a pápa elnökölt, ami a gyakorlatban természetesen

alig valósult meg. A Sacra Congregatio de Propaganda Fide a pogányok megtérítése mellett a protestánsok rekatolizálását is feladatának tekintette. A 13 terület irányítását az egyes nunciuszokra bízta.

Az Erdélybe bevándorló örményeket skizmatikus, szakadár népcsoportként tartották számon, mivel ősi, gregoriánus hitüket vallották, így a katolikus egyház alapvető feladatának tekintette az ő megtérítésüket. Uniójuk *Oxendius Virziresco* nevéhez köthető. Virziresco a moldvai Botosaniban született, ezért román a neve. Az ő családnévéből alakult ki majd a Verzár név, ez a család később nemesi címet is kapott. Virziresco Rómában tanult, a Hitterjesztés Szent Kongregációjának római kollégiumában, a Collegio Urbanóban. Ez a missziós kollégium ma is működik. Itt nevelték, illetve itt nevelik a világ misszióiba kiküldendő papokat. Rómából Erdélybe visszatérve Virziresco rábírta az erdélyi örményeket a katolikus egyházzal való unióra. Ez a folyamat nyilván nem ment feszültségmentesen. Virzirescot jó lelkipásztornak, ám meglehetősen erőszakos egyházszerzőnek tartották. 1715-ben halt meg Bécsben.

Erdélyi vizsgálódásaim során azt láttam, hogy a 17. század végéről - ők a 17. században telepedtek le -, a 18. század első évtizedeinek egyháztörténetéről kevés írásos forrás maradt fenn az örményekkel kapcsolatosan. Nyilván, ez a történelmi háttérrel magyarázható. Rómában viszont, az említett levéltárakban szinte hónapról-hónapra nyomon lehet követni az erdélyi örmények vallástörténeti eseményeit, már a betelepülésüktől kezdődően.

Annak ellenére, hogy Erdély viszonylag közel volt Rómához, a misszionáriusok leveleiből azt látjuk, hogy Erdély nehéz terep volt: a nyelvi nehézségek (gondoljunk bele, hányféle nyelven beszéltek a 17. század végén a történelmi-Magyarország területén), a változatos domborzati viszonyok miatti utazási problémák jelentősen megnehezítették a misszionáriusok életét.

A Jezsuiták Római Levéltárában főleg az ázsiai, kisázsiai örmény diaszpórákra vonatkozó kutatásokat végeztem. *Jacobus Villotte* francia jezsuita személyén keresztül sikerült ezen területek missziós jelentőségét vizsgálni. Az ő irodalmi munkássága gyakorlatilag Jerevából, Ispahánból Rómán keresztül hatott az erdélyi örmények esztétikájára. Őt a jezsuita rend kínai misszióba küldte, egy addig ismeretlen, Tibeten át vezető úton. Végül azonban nem jutott el Kínába, így Kis-Azsiában maradt. Tíz év alatt megtanult örményül, majd a 17-18. század egyik legjelentősebb örmény misszionáriusa lett. Evangélium-kommentárokat, örmény-latin szótárakat, különböző útleírásokat és sokféle liturgikus, illetve teológiai segédanyagot írt és fordított, amelyek az uniált örmény egyházakban tevékenykedő lelkipásztorok számára jelentettek nagy segítséget. Könyveit általában Rómában adták ki a Hitterjesztés Szent Kongregációja nyomdájában. Kötetei eljutottak Erdélybe is - az erzsébetvárosi örmény könyvtárban egy 1714-es kiadású szótárból négy példányt találtunk. Ugyanez megtalálható Gyergyószentmiklóson és Szamosújváron is. Volt tehát egyfajta szellemi kontinuitás a különböző ázsiai, illetve európai diaszpórák között, a missziókon keresztül ezek a diaszpórák igazán közel kerültek egymáshoz.

A Vatikáni Levéltárban a Bécsi Nunciátúra és a „Fondo Missioni” köteteit vizsgáltam, majd a Vatikáni Könyvtárban is végeztem kutatásokat. Utóbbi intézmény kéziratgyűjteményében tíz, eddig ismeretlen erdélyi örmény kéziratot bukkantam, amelyek korábban az erzsébetvárosi örmény könyvtár tulajdonában voltak. Erről az iratok „ex libris” pecsétjei tanúskodnak. Ezek liturgikus könyvek (miskönyvek, liturgikus himnuszgyűjtemények), a Codices Vaticani Armeni sorozatban találhatóak. Van köztük kalendárium is. Az örmény liturgikus naptár alapvetően két részre oszlik: a húsvéti és a húsvéton kívüli ciklusra. Az uniált örmény egyházon belüli reformokat az egyháztörténetben rendszerint beárnyékolta az örmény liturgikus naptár tradicionális szerkezetéből adódó problémák. Emiatt volt szükség liturgikus kalendáriumra az erdélyi örmény katolikus egyházban. A Vatikáni Könyvtárban található kéziratok kultúrtörténeti bizonyítékai az erdélyi és lemergi örmény katolikus egyház kapcsolatának. Lemberg örmény katolikus érseki székhely volt, az ottani uniált örmény egyház - főleg az első időszakban, a 18. század első évtizedeiben - intenzív kapcsolatot tartott az erdélyi örmény katolikus egyházzal.

***Ozsváth:* - Erdélyi dokumentumokat is találtál, nem csak erzsébetvárosiakat?**

Kovács: - Főleg a Bécsi Nunciátúra Levéltárában találtam sok erdélyi örmény anyagot. Panaszokkal az itteniek sok esetben a szentszék „diplomáciai attaséján”, a bécsi nunciuson keresztül fordultak Rómához. Ez az intézmény továbbította aztán a választ is feléjük. Van például egy kötet, a 196-os, amely kizárólag örmény ügyekkel, elsősorban erdélyiekkel foglalkozik. (A kötet címe: *Miscellanea Rerum Armenicarum*, vagyis egyes örmény ügyekről.) Vastag kéziratos kötet, a 17. század vége és a 18. század második fele közötti időből származó forrásokat tartalmaz.

***Ozsváth:* - Milyen érdekes eseményekről tudósítanak azok?**

Kovács: - Leírják például, milyen nehéz volt a misszionáriusi munka az erdélyi örmények között. Fiatal örmény katolikus egyházzal volt szó, amelyiknek hívei még keményen ragaszkodtak régi szokásaikhoz. Több esetben találkozni a misszionárius ellen írt panaszlevelekkel. Aztán a misszionárius védekező írásai is megtalálhatók. Ezek a levelek a korabeli egyház mindennapjaiba engednek betekintést.

Volt például egy *Minas Barun* nevű misszionárius, akiről eddig csak annyit tudtunk, hogy az 1720-as években járt Erdélyben. A Propaganda Fide levéltárát kutatva kiderül, hogy konstantinápolyi származású volt, Rómában tanult, onnan pedig 27 évesen küldték Erdélybe, hogy az erdélyi örmények egyházában tevékenykedjen. Munkáját azonban nem látta el megfelelően, sok hibát követett el. Együtt élt egy özvegy-asszonnyal, igényt tartott olyan korábbi jövedelmekre, amelyek őt nem illették, doktornak szólíttatta magát stb. Ugyanakkor Minas Barun leveleiből épp az ellenkezőjét lehet kimutatni: a népért aggódó, igazi lelkipásztorként jelenik meg, aki könyveket és ereklyéket kért Rómától. Érezhető tehát, hogy az 1720-as években az erdélyi örmény hívek és lelkipásztoruk kapcsolatát bizonyos esetekben meglehetősen komoly konfliktus jellemezte. Ezek által a levelek által gyakorlatilag az egész korszakot jellemző helyzetképet tudunk felmutatni az erdélyi örmények egyházáról. Ezt csak az itthoni források alapján nem lehetne megtenni.

Folytatjuk

(Megjelent a Keresztény szó 2006. áprilisi számában)

* * *

A XIII. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat szeretettel vár mindenkit a kerületi nemzetiségek fesztiváljára 2006. június 11-én 13 órától 19 óráig, a Babér utcai templom előtti térre (XIII. Babér u. 17/b.) . A 14 órakor kezdődő folklórműsorban az örményeket a Voszkeberán Kórus képviseli, *Zsigmond Benedek* vezetésével. A sátrakban gasztronómiai bemutató lesz.

* * *

Világosító Szent Gergely búcsú lesz Budapesten az Örmény Katolikus Templomban (XI. ker. Orlay u. 6.) július 1-én du. 17 órakor, Szamosújváron pedig július 1-én de. 11 órakor az örmény katolikus Székes-egyházban.

* * *

II. „Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében”

Nemzetközi tudományos konferencia és doktori kollokvium Piliscsabán

2006. április 25-én a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara (PPKE-BTK) jelentős, az erdélyi örmények szempontjából különösen fontos konferenciát rendezett csodálatos, nemrég felépült piliscsabai campusán. Az immár másodszorra meghirdetett „Örmény diaszpóra a Kárpát-medencében” nemzetközi tudományos konferencia és doktori kollokvium az erdélyi örmények egyháztörténetét, művelődését, identitását vizsgálta és Magyarországon lényegileg először foglalkozott tudományos ülés keretében az örmény népi kultúra kérdéseivel. A konferencia keretében összesen 20 előadás hangzott el, egy film, valamint egy könyv került bemutatásra. Az előadások témák szerint csoportosítva 5 szekcióra bontották a napot.

A konferenciát *Fröhlich Ida* egyetemi tanár, a Bölcsészettudományi Kar dékánja nyitotta meg, ezt követően *Szakács Endre* szamosújvári plébános köszöntötte személyes hangvétellel a konferencia résztvevőit és biztosította a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet, hogy hallgatóit, kutatóit továbbra is nagy szeretettel várják Erdélyben. *Őze Sándor* egyetemi docens, a Történettudományi Doktori Iskola Újkori Eszmétörténeti Műhelyének vezetője szólt arról, miért tartják fontosnak az erdélyi örmény diaszpóra történetének kutatását a Katolikus Egyetemen. *Konrád Gündisch*, az oldenburgi egyetem történész-professzora megnyitó előadásában Erdély etnikai sokszínűségéről beszélt, bemutatva a koraújkori időszakot.

Az „Egyház és művészet” szekcióban *Nagy Márta*, a Debreceni Egyetem Művészettörténet Tanszékének vezetője a *Codex Armenus Vaticanus* 32-es számú kéziratának egyik illusztrációját elemezte. A kézirat korábban az erzsébetvárosi örmény plébánia tulajdonában volt, jelenleg a Vatikáni Könyvtárban található. Őt követte *Molnár Antal* történész, a kárpát-medencei missziók elismert kutatója, aki Rudolf

Bzenszky cseh jezsuita misszionárius művei alapján szólt a 18. század eleji erdélyi örmény felekezetről. **Kovács Bálint**, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem történész-doktorandusza az Erdélyi örmények inter-regionális szellemi kapcsolatairól beszélt római levéltári kutatásai és az erdélyi örmény könyvtárak állománya alapján.

Az „*Örmény identitás Magyarországon*” szekció keretében **J. Újváry Zsuzsanna**, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Intézetének docense, **Kerekes Dóra**, a Magyar Országos Levéltár történésze, az erdélyi örmények társadalom- és gazdaságtörténeti kérdéseit tárgyaló munkáiról méltán ismertté vált **Pál Judit**, valamint **ifj. Bertényi Iván** és **Tóth K. József** tartottak előadást. Az időszak, amelyet a szekció bemutatott, gyakorlatilag a 17. század végétől a 20. század elejéig vizsgálta a Kárpát-medencei örmények identitásának alakulását.

A délután kezdődő előadások az „*Örmény kolóniák élete*” című szekcióban két párhuzamos ülésen hangoztak el. Ennek keretében **Polyák Mariann**, **Kali Kinga**, **Nagy Kornél** és **Lukácsné Nagy Klára** valamint **Horváth Gábor**, **B. Garda Dezső**, és **Zsigmond Benedek** tartottak előadást. Az *Arménia* folyóirat bemutatása mellett önálló előadást hallhattunk például a szamosújvári árvaházról, a szamosújvári egyházlátogatási jegyzőkönyvekről, mint történeti forrásokról, egy csíkszépvízi énekeskönyvről, illetve a gyergyószentmiklósi örmény társulatokról is.

Az utolsó szekcióban az *Örmény genocídium* témája szerepelt. **Riga Csilla** történész, doktorandusz hallgató berlini levéltári kutatásai alapján az örmény kérdés 19. századi nemzetközi vonatkozásairól beszélt a Berlini Kongresszus jegyzőkönyvei alapján. **Dzsojtánné Krajcsir Piroska** az örmény kérdéstről és az 1918-as perről tartott szemléletes, érdekes előadást, végül **Poósz Lóránd**, a Babes-Bolyai Tudományegyetem hallgatója beszélt arról, hogy az örmény népirtás milyen módon jelent meg a magyarországi sajtóban.

Az előadások mellett **Tokodi Gábor István** „*Örmény kultúra Szamosújváron*” című dokumentumfilmjét vetítették le, valamint bemutatták a tavalyi konferencián elhangzott előadásokat tartalmazó tanulmánykötetet is. A konferencia lényegét tekintve fontos kiemelni, hogy a kezdeményező PPKÉ mellett számos más hazai és külföldi egyetem, intézet képviselte magát így az *Oldenburg Egyetem*, a *Babes-Bolyai Tudományegyetem*, a *Debreceni Egyetem*, az *Eötvös Loránd Tudományegyetem*, a *Közép Európai Egyetem*, a *Magyar Országos Levéltár*, és a *Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete*. Az előadások minden esetben önálló forrásfeltárásokon alapultak, így a témában valamennyi előadás hozott újat, nem az eddig megjelent monográfiák, tanulmányok „újragombolása” történt meg. Felhívta a figyelmet arra, hogy Magyarországon hiányzik egy olyan tanszék, intézet, amely feladatának tekintené az örmény kultúra ápolását, tudományos prezentálását, pedig a több száz éve a Kárpát-medencében élő örmény népcsoport igazán megérdemelné mindezt.

Örömmel ad okot, hogy a tavaly elhangzott előadások idén egy színvonalas kiadványban megjelenhettek, és reményeink szerint egy év múlva a most elhangzott előadások írott változata is napvilágot lát, természetesen csak akkor, ha erre az örmény kisebbségi önkormányzatok továbbra is támogatást tudnak nyújtani.

Szép példát mutatott a **Szentpétery-Opra** család, akik külön is szponzorálták e tudományos műhely tevékenységét, és felhívták a figyelmet arra, hogy ezekkel a kutatásokkal az erdélyi örmény családok mindennapjainak a történetét lehet hitelesen bemutatni.

-KB-

* * *

Dávid Csaba

Szegény Józsi szenvedései

Én sajnálom ezt a szegény Józsit.

Aki nem tudná, egy **Yusuf Halacoglu** nevű, jóérezésű emberről van szó, aki amúgy a **Török Történelmi Társulat** elnöke. Ezt a hosszú személy- és intézménynevet egyszerűsíthetjük így: **YH-TTT**.

Szegény YH-TTT időt és fáradságot nem kímélve érkezett Magyarországra, ahol május 9-én a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében előadást tartott arról, hogyan szenvednek a törökök 1915 óta, amióta Európa-szerte összevissza hazudoznak a népek arról, hogy Törökországban valami csúnyát csináltak az örményekkel. Gondolom, Józsi tette ezt azért május 9. alkalmából, mert Európa ekkor ünnepli a fasizmus feletti győzelem évfordulóját.

Józsi, azaz YH-TTT kénytelen megvédeni népét és országát bizonyos fasiszta népirtó gyakorlat iszonyú vádjától. Az igaztalan vád szerint ugyanis Törökországban másfél- talán kétmillió örményt pusztítottak el az úgynevezett genocídium idején. Ráadásul ezt a vádat egyre többfelé és egyre hangosabban ismételtetik, sőt, állítólagos dokumentumokat lobogtatnak. Józsi tehát járja a világot és Budapesten kívül még számos ország bölcs akadémikusainak elmondja, hogy a törökök nagy vezérei, bizonyos Talaat pasa, Dzsemal és Enver pasa nem tehet arról, hogy tíz- és tízezernyi örmény valamiféle hisztériától üzve önszántából kiszaladt a pusztaságba, hogy ott sikerrel elpusztuljon. Az ifjútörökök nem tehetnek arról, hogy az örmény lányok - úgy 13-16 éves korukban - kéjvágytól üzve, önszántukból mentek szex-rabszolgának a török kuplerájokba, az örmény férfiak pedig önszántukból a török katonák szűz, mocsoktalan szuronyába dőltek, csakogy rossz fényt vessenek a bülbülszavú népre.

Egyébként is: a másfél millió halott csak 400 ezer volt, az pedig ugye sokkal kevesebb. De még annál is kevesebb volt Józsi szerint. Szégyen is potom néhány száz ezer ember miatt népirtást emlegetni. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy angol és francia megbízásra ezek az örmények mind kémek voltak és kidöntöttek egy távirópóznát, amivel a teljes török haderő csapásmérő képességét ásták alá, akkor már tudhatjuk: azért jelentek meg a brit hadihajók a Musza Dagh-nál, hogy nyugatra menekítsék a sok örmény kémet. Pedig erről már az amúgy örmény beütésű magyar filmrendező, Bacsó Péter is készített filmet, amikor a kémek ugye, ürgebörbe öltözve... tetszik emlékezni...

Egyszóval, sajnálom szegény Józsit, nehéz dolga lehet. Járja a világot és elmagyarázza, hogy mekkorát tévedett a török állam bírósága, amikor 1927-es ítéletében azt állította, hogy „nem helyi, háborús atrocitások voltak, hanem előre kigondolt népirtás folyt”. YH-TTT néha bizonyára még azt is elmondja, hogy szegény Talaat pasa milyen jó ember volt, kiskertjében ápolta a jázminokat, Dzsemal pasa pedig minden mikulásakor cukorkát osztogatott Konstantinápoly szegényeinek. Enver pasáról nem is beszélve.

Nehéz a dolga szegény Józsinak.

Csupán egy dologban könnyű a dolga: igazolhatja egy kiváló gondolkodó, bizonyos Adolf Hitler népirtás-specialista szavait, aki csak legyintett: „*ki emlékszik már az örményekre?*”

Nekem - bevallom - kissé nehezebb a dolgom, ugyanis nem tudom felfogni, hogy annyi év alatt még miért nem sikerült az összes magyarországi örménynek összefogva egy dokumentumokkal és bizonyítékokkal rakott, olvashatóan és meggyőzően (tehát a szó legjobb értelmében: népszerűen) összeállított ismertető kötetet összehoznia és piacra vinnie. (Pedig vannak nekik történészeik is!) Hátha akkor az általános magyar közvélemény is jobban tudná, milyen nehéz a dolga szegény Józsinak, amikor a genocídium vádja ellen hadakozik.

Uram bocsá, még az is lehet, hogy Józsinak nem kellene idefáradnia Isztambulból, mert tudná, hogy a magyar akadémikusokat és a magyar közvéleményt nem tudja igazáról meggyőzni?

Most marad nekem annyi, hogy sajnáljam YH-TTT-t.

* * *

Dr. Fogolyán Miklós

Bartók Sepsiszentgyörgyön

Csúnya kemény tél volt 1927 februárjában. Hófúvások torlaszolták el az utakat, a lelkeket pedig megülte a „spanyoltól” való félelem. Egyik délután nálunk gyűlt össze a megszokott kvartett-társaság: nyomott volt a hangulat s a csempekályhából kisírt néha a kottán-kívüli szólam: a szél. Ekkor jött a hír: *Bartók Béla* lázasan, jóformán elhagyatottan s anyagilag sem valami rózsás körülmények között fekszik a brassói „Koronában”.

A döbbenet csendjét édesanyám hangja törte meg: „*Nem lehetne kihozni?*” Így történt, hogy egy tisztelgő látogatás ürügyén édesapám és *dr. Keresztes Károly* ügyvéd felkereste a művészt. Rövid vizsgálat és hosszú megfontolás után a Mester elfogadta apám javaslatát: lemondja erdélyi hangversenyeit és velünk jön Szentgyörgyre.

Dr. Keresztes ragyogott a boldogságtól, én azonban láttam apámon az elfojtott aggodalmat, mert még mindig komolynak tartotta betege állapotát, és részben a szövödményektől félt, részben pedig súlyosnak érezte azt a felelősséget is, amit a rendezvények lemondása anyagiakban Bartóknak jelentett. Én pedig „bajuszos” Fordunkra felraktam az oldalvásznakat s a bőrös-lábzsákba meleg téglát dugtam, majd a Mester szürkeruhás, gracilis alakját elsüllyesztettük egy nagy bundában; sápadt kezeit egy muffba dugtuk,

amiben melegvizes tömlő volt. Szemmel láthatólag tetszett a Mesternek ez az egész készülődés. Szerencsén, jó hangulatban Szentgyörgyre is értünk. Itt Keresztes ügyvéd lakásán rendeztek be neki kényelmes, meleg szállást, a szállásadó azonban garzonember volt, s így mitőlünk kapta a Mester az ellátást.

Kezdetben édesapám járt le nap nap után illusztris betegéhez, ki eleinte nagyon levert, hangtalan volt. Aztán kiderült, hogy ez nemcsak a betegségével járt együtt, hanem nyomasztólag hatott rá a lemondott hangverseny-körút is, s amint homályosan emlékszem a turné rendezőjének követelőző-fenyegető viselkedése is, sőt aggasztotta az akkori, még távoli perspektívában lévő amerikai útja is.

De amint teltek a napok, mind erősebbnek érezte magát, s előbb kocsival, később gyalog mindennap felsétált mihozzánk, együtt megebédeltünk, majd egy kicsit lepihent, aztán vacsoráig olvasgatott, levelezett, fogadta vendégeit. Aztán kezdett ismét gyakorolni, - ez a zongoránk még ma is tulajdonomban van. Később már minden érdekelte, ami kis városunkban zenei életnek volt tekinthető. Próbált gyűjtögetni is, s akit csak lehetett, megénekeltetett. Ilyen körülmények között született meg a gondolat, hogy elutazása előtt Szentgyörgyön koncertet ad, a múzeum dísztermében, amit tűrhetően ki lehetett fűteni. A koncert műsora megtalálható az akkori „*Székelly Nép*” című újságban, viszont nincs benne az a sok ráadás, amit adnia kellett, sem annak a meleg fogadtatásnak a visszhangja, amivel a Mestert elbájolta a lázba jött hallgatóság. De az obligát bankett mégis elmaradt - a koncert kifárasztotta.

Bartók nyugodt beszédű, megfontolt, végtelenül szerény ember volt, s a vendéglátásért sem lelkendezett nagy szavakkal, de hogy jól érezte magát nálunk, az biztos. Az erre valló levele - sajnos - az idők forogtatagában eltűnt, de kitűnik ez abból is, hogy csak akkor utazott el, amikor már feltétlenül mennie kellett. Aztán jött a búcsú, ismét préembe bugyoláltuk a vendéget, s az öreg Forddal bekocsiztunk - bukdácsoltunk - Brassóba, ahonnan aztán tovább utazott Pestre.

Eddig a történet. És most orvosi szemmel nézve: vajon nem pont ez a betegség volt-e fatális Bartókra nézve, ami azután maga után vonta későbbi szenvedéseit, betegségét és aránylag korai elhunytát? A magam részéről, tapasztalataim alapján, azt kell mondanom, hogy: igen. Ma már jól tudjuk, hogy ezek a súlyos vírusos fertőzések („spanyol”, „hongkongi”, stb.) sokkal alattomosabbak, mint általában hiszik. Rengeteg a közvetlen szövődmény (hallóideg-bénulás, here vagy petefészek gyulladás) és ezeken kívül igen sok a késői következmény is, mint például spondylarózis. Bartók esetében azonban ma már nehéz lenne 1927-es influenzája és késői megbetegedéseit összefüggésbe hozni, ehhez több konkrét adatra lenne szükség. És nem szabad elfeledni azt a sok megerőltető munkát sem, amire körülményei és ambíciói hajszolták, sem azt a rengeteg lelki izgalmat, amire azt mondanám: stresszeket, amelyeket el kellett szenvednie, s amelyek egy olyan érzékeny lélek és fizikum számára, mint Bartók Béla, sorsdöntőek lehetnek.

*A szerző Dr. Fogolyán Kristóf fia
(Megjelent az Utunk, XXV. évf. 1971. 40. számában)*

* * *

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönettel nyugtázza dr. Bokross Béláné, Issekutz Sarolta 100 EUR adományát az erzsébetvárosi örmény katolikus templom javára, amelyet eljuttatunk a címzettnek. Ugyancsak megköszönjük Király Placsintár Dorottya 10 ezer Ft adományát, amelyet az Egyesület működése céljára adományozott.

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Zsigmond Benedek

Örmény zenemű Bartók emlékére

Bartók születésének 125. évfordulójáról a Magyar Rádió hangversenysorozattal emlékezik meg. A Bartók Rádió „*Hommage á Bartók*” (Tiszteletadás Bartóknak) című koncertsorozatát Lázár Eszter szerkeszti. A Magyar Rádió felhívást tett közzé, amelyben a világ zeneszerzőit rövid darab megírására kérte. A számos kitűnő szerző műve azt bizonyítja, hogy „*Bartók életműve nemcsak példa, hanem máig is izgalmas kihívás: művészetéhez való viszony egyben állásfoglalás is a zenei múlttal és jövővel kapcsolatban.*” (Lázár Eszter) A sorozat szerkesztője arra kérte a szerzőket: nyilatkozzanak röviden Bartók zenéjéhez fűződő személyes viszonyukról.

2006. május 10-én különösen szép zenei élményben lehetett részünk a Rádió 6-os stúdiójában. Az este folyamán előadott művek alkotói között egy neves örmény zeneszerző is szerepelt: **Vacse Saraffan**. Va-

cse Sarafjan már nem ismeretlen a magyar zenekedvelők számára. 2004 tavaszán egy dudukra (örmény népi fúvóshangszer) és zongorás trióra írott művét (A nap, a bor és az idő szele) hallhattuk ugyanott, a híres dudukművész, *Gevorg Dabaghjan* előadásában. A kortárs örmény zeneszerzők műveit akkor is Lá-zár Eszter szerkesztőnek köszönhetően, az ő válogatásában ismerhettük meg. 2005 januárjában, a Magyar Zeneművészeti Társaság által szervezett Minifesztiválon ismét megszólalt egy Sarafjan-alkotás (A felsejülő kamancsa), melynek egyik előadójaként maga a szerző is ellátogatott hazánkba.

A mostani estén Vacse Sarafjan *Offertorium* című, klarinétszólóra, fúvós- és ütős hangszerekre, vonós kamaraegyüttesre és zongorára írott művét hallhattuk. Az offertorium a gregorián énekművészet csúcspontját jelentő műfaj, a szó annyit tesz: „felajánlás”. Az örmény nyelvben a valakinek tiszteletére történő eseményeket jelöljük a növüvac szóval, melynek latin megfelelője: offertorium. A mélyen vallásos zeneszerző ezt a két jelentésárnyalatot ötvözte címadásában, amely beilleszkedik a szerző utóbbi évben követett latin címadási gyakorlatába. Jelen művét is a szerző a *Canticum Armenum* (Örmény Ének) című ciklus egyik darabjának szánja. A ciklus első darabját (*Canticum Gratosum*) 2005 őszén mutatták be New Yorkban.

Vacse Sarafjan *Offertorium* című művét a hangverseny leggazdagabb és legisztább áhítatot kifejező alkotásának találtam. A zenei alkotás nem hagyja lankadni a hallgató figyelmét: egy többrészes, több szereplős előkészítő rész után érkezünk el a mű csúcspontjáiig, amely erejével, egyszerű fenségével és harmóniáival magával ragadja a hallgatót. Ezután lírai rész és mesterien megkomponált, elhalkuló, de nyitva maradó zárás következik. Vacse Sarafjan műve érzelmi-lírikus vallomás a Bartók iránti őszinte odaadásról és zenéjének egyetemes és örök jelentőségéről.

* * *

Jakabffy Tamás

Pünkösd küszöbén

Mi tagadás, a pünkösd ünnepének igazi tartalma és értelme még keresztények számára is kevésbé „fogható”, mint a két központi egyházi ünnepünké: a húsvété és a karácsonyé. Bár a hagyományos egyház és az egyházi közösségek mindenképp pirosbetűsként tartják számon a pünkösdt, a köztudatban érezhetően egyre homályosodik a jelentése, a népi „paraliturgiák” emléke hovatovább túlnövi, és vidékünkön, lássuk be, mindinkább a pünkösd-szombati csíksomlyói búcsújárással kapcsolódik össze, amely igen lazán kötődik a pünkösdi üzenet élményéhez és teologikumához - hiszen a hivatalos egyházi törekvések dacára is jószerével a nemzeti identitás szimbolikus megnyilatkozása, az unitáriusok részéről váltig sérelmezten a Tolvajos-tetői csetepaté emléknapja, illetve sajátos somlyói-ferences Mária-ünnep.

Ezért talán nem fölösleges belepillantánunk a pünkösd eredeti jelentésébe.

Nyilván nem hat az újdonság erejével, hogy a pünkösdek is ókori héber kiindulópontja van. A zsidó „pünkösd”, a Hetek ünnepe a gabona betakarításának kultikus napja, majd az évszázadok teltével - metaforikusan - a „lelki aratás” ünnepe volt. Ha az Egyiptomból való, Mózes vezette kivonulást közismerten húsvétkor (Niszán hónap 14-én) ünnepelték Izrael fiai, a Sínai-hegyi szövetségkötést - késői, csupán a Kr. u. 2. századból származó rabbinikus írások szerint - „pünkösdkor”. A Törvény két kőtáblájáról nevezetes történet azonban nem pusztán a korábbi, Noé-féle, majd ábrahámí szövetségek megújítását, hanem - hitértelmezési perspektívából - a messiási ígélet előkészítését is jelenti. Ennek az ígéletnek a beteljesedését hozta az az esemény, amelyet egy jeles görög orvos, az evangélistaként számon tartott Lukács jegyzett le *Az apostolok cselekedeteinek* második részében valamikor az I. évszázad utolsó harmadában.

Az ismert bibliai pünkösd-történet kevésbé cselekményes, mint a jól „díszletezhető” karácsony és a kiválóan filmbe fogalmazható szenvedéstörténet és feltámadás. Az első pünkösd története „vékonyabb”, bár kétségkívül csodás jellegű. Az apostolok cselekedetei e részének is szinte a felét Péter nevezetes beszéde teszi ki. Szinte hihetetlen, hogy a pár bekezdésnyi epikus elbeszélésre teológiák egész rendszere épült rá, végső soron - számos egyéb bibliai hely értelmezése révén is - jelentős mértékben gazdagítva a Szentháromság-hitű kereszténység sajátos vallását. E rendszer lényege szerint az isteni személyekhez sajátos „munkamegosztás” rendelhető hozzá: az Atyaisten teremtette és létben tartja a világmindenséget, fia - a történeti Jézus, egyszersmind a hit Krisztusa - megtestesülésével, áldozati kínhalálával és feltámadásával „*tisztára mosta*” a gőgje miatt eladósodott emberiséget: a kettejük szeretetkapcsolataként értelmezett Lélek pedig vigasztalóként és megerősítőként áll mellettünk a végidők ítélete felé tartó utunkon.

A pünkösd közismerten *Isten Lelkének ünnepe*. Ez a Lélek pedig - Az apostolok cselekedeteinek leírása szerint - részben látható, hallható adományok formájában „áradt ki” az első pünkösd aktív (és közvetve passzív) szereplőire. Előbb a tanítványok, majd a körvonalait fokról fokra elnyerő egyház részesedett ezekben az adományokban, zsidók, majd pogányok egyaránt. Ezeknek az adományoknak a „csomagja” tehát egyfelől érzékelhető jeleket (tüzes „nyelvek”, a különféle nyelveken való beszéd képessége), másfelől isteni segítőerőt - vagyis kegyelmeket - foglalt magában, olyanokat, mint a hitelesség, a bátorság, a bölcsesség.

A pünkösd adományokra épp ezért volt szükség, hogy a Lélek-ünnep a régi szövetségkötés viszonylag elvont jelentést tartalmát újszövetségi, „keresztény” tartalmakkal konkretizálja, hogy ráébredjen a módjában egészen másféle, nem-etnikai gyökerű nép - vagyis egyház - létrejöttére. Ennek értelmében szokás elmentét-párhuzamba állítani a Babel-torony ószövetségi történetét a pünkösd nyelvcsodával. A „bábeli” mitikus nyelvzavar: a határait elismerni nem akaró ember büntetése kivagyisága miatt. A Népből egymást nem értő népek lettek. Pünkösd e szétzilálódás fordítottja. A Lélek kiáradásának egyik érzékelhető jele ugyanis a nevezetes glosszolália, vagyis a nyelveken szólás csodája. Az evangéliumi leírás szerint az első pünkösd napján a Kis-Ázsiából, Mezopotámiából, Egyiptomból, Görögországból, Rómából a Hetek ünnepére Jeruzsálembe érkező, sokféle nyelvet beszélő szórvány-zsidók egyaránt megértették Jézus tanítványainak magával ragadó prédikációját. A jeruzsálemi ősegyház „keblében” ugyanazt a jelentést fogadhatták be mindannyian. Ez pedig kétségkívül a keresztény egyetemesség (katolicitás) jelévé vált.

Húsvétjaink után ötven nappal évente ünnepeljük az „általános” pünkösdöt. Az egyházas keresztények életében azonban általában elkövetkezik egy „személyes” pünkösd is: a *Lélekben való megerősödés* (confirmatio) „érettségijének” beavató aktusa. Ezt katolikusok bérmálkozásnak, protestánsul *konfirmációnak* hívjuk, de egyaránt azt a valóságot jelöljük vele, hogy egyfelől az egykori Jézus-tanítványok elemi erejű hittapasztalatának eksztatikus pünkösd „feltörése” tovább él az egyházban, másfelől egymáshoz rendelődik a törvény és a Lélek (ezért is volna jó, ha hittanítás „kikérdezése” több volna pusztán szimbolikus, kegyes szokásnál).

A pünkösd következőképpen a keresztény lelkesültség és tudatosság napja kellene hogy legyen. Ünneplésünk tartalma pedig: a Lélek által szavatolt hitbeli erősség, az egyetemesség tudata, a Vigasztaló hívása és dicsérete.

(Megjelent a Szabadság, 2005. május 14-i számában)

* * *

Frigyesy Ágnes

Csíksomlyó ma már a magyarság legnagyobb zarándokhelye

Óh, csodatévő szent Szűz, Istennek Anyja, Mária! Csodálatos szobrod előtt oly sokan nyerték vissza testi egészségüket, és nyertek lelki gyógyulást. Évszázadok óta bizalommal sereglük hozzád a székelység a csapások idején úgy, mint a béke és a jólét napjaiban. Pártfogásod és közbenjárásod segítette harcra elődeinket a pogánysággal vívott nehéz küzdelmekben, amikor elszántan védte a katolikus vallást, és hitét. Óh, kegyelmek Anyja, Székelyek Nagyasszonya! Tekints sokat szenvedett, sok segítséget megélt hű gyermekeidre! - ilyen, s ehhez hasonló imával érkeznek a zarándokok Csíksomlyóra minden év pünkösd péntekén vagy szombaton. Idén is több százezer ember érkezett a kegyhelyre.

E híres Mária-kegyhelyre, a Szűzanya csodatévő szobrához járuló pünkösd zarándoklat ma már nem csak a katolikus székelység nagy ünnepe, hanem a világban szétszóródott magyarságnak is kiemelkedő ünnepi eseménye, hisz a Duna Televízió jóvoltából az Örömhír üzenete eljut a tengeren túli magyarokhoz is. Két évvel ezelőtt II. János Pál pápa levélben köszöntötte a résztvevőket.

Pünkösd: a Szentlélek eljövetele

Pünkösd: a Húsvét utáni ötvenedik nap, mely eredetileg aratási hálaadó ünnep volt. A keresztények a Szentlélek eljövetelét és a keresztény egyház születését ünneplik e napon. Az Apostolok cselekedetei elbeszélése felidézi az esemény emlékét és a kereszténység kezdeteinek lelkesedését. Jézus megígérte tanítványainak: „*megkapjátok a Szentlélek rátok leszálló erejét és tanúim lesztek...*” (ApCsel 1,8) „*Egyszerre olyan zúgás támadt az égből, mintha csak heves szélvész közeledett volna, és egészen betöltötte a házat, ahol (az apostolok) ültek. Majd lángnyelvek jelentek meg nekik szétoszolva, és leereszkedtek mindegyi-*

kükre. Mindannyiukat eltöltötte a Szentlélek és különböző nyelveken kezdtek beszélni, úgy, ahogy a Lélek indította őket" - olvashatjuk az Apostolok Cselekedeteiben. (ApCsel 2,2-4) Ekkor a Szentlélek csodás erejével hozzáfogtak az Evangélium hirdetéséhez. Krisztus, a Fej kiárasztotta a tagokba a Szentlelket, aki azóta is építi, életben tartja és megszenteli az Egyházat, a Szentháromság és az emberek közösségének szentségét. Méltán nevezik a Szentlélek eljövételét az Egyház születésnapjának is.

A Szentlélek hét ajándékával - *bölcsességgel, értelemmel, tanáccsal, erővel, tudománnyal, jámborsággal és istenfélelemmel* - újítja meg a föld színét és tölti be híveinek szívét. Lángra lobbantja bennük a fervor caritatis tüzét, a felebaráti szeretetszolgálat készségét, minden rászorulóknak önfeláldozó gondozását.

Pünkösöd a tavasz ünnepe is. A telet jelképező szalmabábot ekkor vízbe dobják, esetleg elégetik. Legjellegzetesebb ekkor a pünkösdi király és pünkösdi királyné választása, akik a tavasz eljövételét, a termést, szaporodást jelképezik. Szerencsés lesz, ki pünkösöd hajnalán születik. A kiszomboriak ilyenkor pünkösdi rózsát szórnak a mosdóvízbe, hogy egészségesek legyenek.

A székely rózsafüzér titka

Csíksomlyóhoz és az erdélyi hívekhez kötődik a „székely rózsafüzér” titka, melyről először a II. világháború után egy amerikai lapban írtak. A cikkben ez állt: „Erdélyben még nem felejtették el a rózsafüzért imádkozni. Sőt újabban arról érkezik hír, hogy a Csíksomlyói Szent Szűz Népe az erdélyi havasok vidékén nem 15, hanem 20 titokban imádkozza a szentolvasót. Az öt új titok, amelyet az örvendetes rózsafüzér után szoktak imádkozni, Jézus munkás életének titka:

- 1...akit Szent János a Jordán folyóban megkeresztelt;
- 2...aki tanítványaival részt vett a kánai menyegzőn;
- 3...aki körül járt, jót tett, gyógyított, segített;
- 4...aki a mennyei örömhírt, az Evangéliumot hirdette
- 5...aki a legszentebb Oltáriszentséget szerezte.

„Ha sokan fogjuk imádkozni, még a hivatalos egyház is átveheti ezt a szép székely rózsafüzért” - írta a majd fél évszázados újsághír. A „székely rózsafüzért” imádkozók könyörgése meghallgatásra talált. II. János Pál pápa ugyanis *Rosarium Virginis Mariae* kezdetű apostoli levelében, 2002-ben valóban bevezette az egész világegyház számára ezt az imát a Világosság Rózsafüzére néven. Ennek jegyében nyilvánította pápaságának 25. esztendejét a Rózsafüzér évének, s ajánlhatta egyházmegyénket és egész nemzetünket a boldogságos Szent Szűz oltalmába.

Csíksomlyó története

Csíksomlyó búcsújáról már a XV. század elejétől említést tesznek. A pünkösdi zarándoklatot 1567 óta, vagyis a Nagyerdei (Tolvajosi) győztes csata után tartják annak emlékére, hogy a csíki és gyergyói katolikusok elhárította szülőföldjétől az erőszakos hittérítés veszélyét. Az 1567-es hargitai csatában a katolikus hitüket védő csíkiek sikeres rajtaütéssel szétszórták János Zsigmond fejedelem ellenük küldött - unitárius - lett székely falvakból toborzott - seregét. A hitvédelmi kiállítás egyik fő szervezője volt István, gyergyóalfalvi pap. Ezért Gyergyóalfalu keresztaljának mindig megkülönböztetett helye van a búcsúmenetben. A hagyomány szerint az egyházközségek keresztaljai gyalog teszik meg az utat Csíksomlyóra. A segítő Máriához járuló zarándoklat századokon átnyúló hagyománnyá vált, melyből a székely nép életerőt merített és merít ma is küzdelmes sorsának elviseléséhez.

Az évszázadok óta tartó búcsújárások központi helye, Somlyó fő nevezetessége a kéttornyú ferences templom és kolostor, oltárán a „csudatevő Mária szobor, egy gazdagon aranyozott, bizánci stílusban készült régi faszobor, mely ezelőtt sirt beszélt s nagyszerű csudákat tett.” (Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*)

Csoma Gergely csángó néprajzkutató szerint „Moldva-szerte ismert a legenda, miszerint a kegyszobor a Bakó közeli Barát falu templomából került Somlyóra. A Ceausescu-időben ellenbúcsút szerveztek rendszeresen magyargyűlölő papok Barátban, azért hogy Moldvában tartsák a csángó tömegeket. Egyesével bujdokolva jöttek legmostohább sorsú magyarjaink, elviselve gyakran a fizikai bántalmazást is. A leleményes asszimilálók a tiszavirág életű Zsögödi Fesztivál megszervezésével akarták megosztani az erdélyi magyarságot ugyanekkor.”

„Máriát látni” jönnek a nehézléptű, csengőt rázó templomi zászlóikkal bókolva köszönő zarándokok a Csíki Medencéből, Gyergyóból, Gyimesből, és Moldvából, míg Magyarországról autóbusszokkal, vonaton és autókkal érkeznek a hívők és kíváncsiskodók. A Pünkösdi Búcsú a kilencvenes évektől három-négy-százezer magyar találkozó helyévé fejlődött.

Csíksomlyó történelmi és búcsújáráshelyi fontosságát bizonyítja, hogy XII. Pius pápa 1948-ban *Basilica Minor* (Kisbazilika) rangra emelte a Kegyetemplomot. A főoltáron álló, az 1510-es évekből származó, hársfából készült kegyszobor készítője ismeretlen, feltehetően székelyföldi művész. Máriát a *Jelenések Könyvének* Napbaöltözött Asszonyaként ábrázolja.

A pünkösdi búcsúra érkezők közül többezren már pénteken megérkeznek Csíksomlyóra. Sokan az éjszakát a Kegyetemplomban töltik: virrasztanak, imádkoznak és pihennek. A búcsús ünnep egyik legfontosabb eseménye a kegyszobor megérintése, simogatása. A zarándokok kígyózó sorban állva várnak e fel-emelő pillanatra. A hit szerint: Szűz Mária kegyelmi ereje átszáll a hozzá érintett tárgyakhoz, emberekhez.

A ferences testvérek több, mint 550 éve telepedtek le e szent helyre, ahol templomot építettek. Jelenleg is a Csíksomlyói Ferences Testvérek készítik elő a helyszínt a pünkösdi zarándoklat méltó megünneplésére. A hagyományoktól eltérően idén nem evangéliumi idézet fogadta a csíksomlyói kegytemplomhoz érkező zarándokok százezreit, hanem egyik egyházi énekünk szakaszából választottak egy sort: „*Szent fiadat Boldogasszony kérd e népért!*” A Magyar Katolikus Püspöki Kar imaévet hirdetett idén a nemzet megújulásáért, s ehhez csatlakoztak a szervezők.

A somlyói búcsú szónoka idén főtisztelendő *Majnek Antal*, munkácsi megyéspüspök volt, Kárpátaljáról. Azért gondoltak rá, mert 2009-ben ünnepli a ferences rend 800 éves megalakulását, s hároméves előkészület előzi meg az ünnepet, így esett a választás a ferences püspökre.

* * *

Szomorújelentés

Korbuly Ilona Daniella közösségi tagunk 34 éves korában, 2006. május 19-én váratlanul elhunyt, 14 éves fiát és férjét hagyva maga után. Temetésére május 22-én került sor a kecskeméti Helvécia temetőben. Az elhunyt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2002. évi örmény kisebbségi elektora volt Kecskeméten.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

* * *

Görbe László piarista

A csíksomlyói kegytemplom és kolostor

Csíksomlyó története a XII-XIII. századra megy vissza. Nevét a Somlyó hegyéről (1035 m) kapta. A Somlyó helynév a somlik igéből származik, megsuszló, suvadó hegyet jelent, a Csík szó a tájra utal.

Csíksomlyó két faluból és egy falurészből tevődik össze: az egyik *Csobotfalva*, a másik *Vadottfalva*. A tulajdonképpen Somlyó a kolostort, a kegytemplomot és környékét foglalja magába.

A ferences szerzetesek az 1400-as évek táján telepednek le véglegesen Csíksomlyón. 1442-1448 között építik fel az első gótikus templomot és kolostort, erről tanúskodik a mai kolostorban egy megőrzött portálé és egy pinceablak. Hunyadi János, 1442-ben aratott győzelméért hálából, segítséget nyújt a templom felépítéséhez. A templomot *Sarlós Boldogasszony* tiszteletére szentelik fel, ma is ez a kegytemplom nagy ünnepe.

A gótikus templomot és kolostort erős falakkal veszik körül. 1661-ben a török és tatár hadak elfoglalják, 1694-ben az utolsó tatár támadást visszaverik. A templomot 1802-ben kezdik bontani, és anyagát beépítik a mai templomba.

A kolostort jelenlegi alakjában 1773-1779 között építik fel. A mai barokk kegytemplomot 1802-ben kezdik építeni *Schmidt Konstantin* tervei szerint: 1876-ban szenteli fel Fogarasy Mihály erdélyi püspök. A templom alatti kriptában elsősorban ferences szerzetesek nyugszanak, de temettek ide világiakat is. Berendezésének legnagyobb részét *Papp Miklós* brassói festő és szobrász, a kórust *Pfeifer Antal* gyergyószentmiklósi mester készítette. A kegyszobor a templom legértékesebb tárgya. A XVI. század elején

(1510-1515 között) készült reneszánsz stílusban, hársfából. Alkotója ismeretlen. Magassága 227 cm, a világon ismert kegyszobrok közül a legnagyobb. A Napba öltözött Asszonyt ábrázolja, akinek lába alatt a hold, fején a 12 csillagból álló koszorú, egyben királynőként is mutatja. 1798-ban, Batthyány Ignác erdélyi püspök idején az egyház csodatevőnek ismeri el, és a „*Csodálatos az eretnekek ellenében megsegítő Anya*” feliratot kapja.

A kegyszobor a Mária-zarándoklatok középpontjában áll. Régi szokás, hogy a zarándokok, miután a kegyszobor előtt Máriához, Isten anyjához könyörögnek, megsimogatják a kegyszobor lábát, hozzáérintik a nyírfaágakat, a ruhájukat és kegytárgyaikat - így vélik kieszeni maguk számára az Istenanya áldását. A századok folyamán a kegyszoborral sok csoda történt, sok ima meghallgatásra talált. Többször olyan fényben ragyogott, hogy világossága betöltötte a templomot. Az 1661-es török-tatár dúlás alkalmával, mikor a templomot felgyújtották, a kegyszobor sértetlen maradt. A hagyomány szerint a tatár vezér nyolc pár ökör által vontatott szekérrel akarta elszállítani, de nem bírták elhúzni, olyan nehéz volt. A tatár vezér ledobatta és kardjával hozzá vágott, megsebezve a kegyszobor arcát és nyakát - ezek a sérülések ma is láthatók -, mire a tatár karja bénán hanyatlott alá. 1948-ban XII. Pius pápa a templomot Basilica Minor rangra emelte.

A csíksomlyói búcsújáróhely a XV. század óta elterjedt a székelység körében: a környék népe Mária-ünnepeken Somlyón gyűlt össze. 1444-ben IV. Jenő pápa búcsút engedélyezett azoknak, akik segítenek a kolostor építésében. Mint feljegyezték: „a hívek nagy sokasága szokott összejönni ájtatosságnak okából”. Azóta is megszakítás nélkül tart a zarándoklat Csíksomlyóra. 1567-ben újabb fordulat következik a búcsújárásban. A hitújítás korában *János Zsigmond* erdélyi fejedelem haddal akarta kényszeríteni a színtiszta katolikus Csíkot, Gyergyót és Kászont az unitárius vallás felvételére. Ők István gyergyóalfalui plébános vezetésével fegyverrel védték meg hitüket. A gyülekező pünkösdi szombatján volt. Isten kezébe ajánlották magukat és Szűz Mária segítségéért esedeztek, majd elindultak a Hargitára, szembeszállni a hitújítók hadával. Azalatt az idők, az asszonyok és a gyermekek Somlyón maradtak, és imádkoztak a győzelemért. A csata diadallal végződött. A győztesek nyírfaágakkal ékesítették lobogóikat, úgy vonultak le a Hargitáról, és megfogadták, hogy minden évben pünkösdi szombatján Csíksomlyóra zarándokol Mária népe, és a Kissomlyó hegyén körmenetet tart.

A Kissomlyón álló három kápolna közül a legrégebb és legértékesebb a *Salvator-kápolna*, amely a nándorfehérvári győzelem emlékére épült. A Kissomlyó-nyeregben készült „hármastoltart” *Makovecz Imre* tervezte. 1990 óta több százezer hívő van jelen a fogadalmi „pünkösdi szombati” búcsún.

A századok során a templom és kolostor a vidék művelődési központja volt. Gimnáziuma első említése 1630-ból való. Ez a gimnázium folyamatosan működött, mígnem 1911-ben átadták az egyházmegyének. A kolostor nyomdáját *P. Kájoni János* szorgalmazta, első terméke a Kájoni *Cantinále Catholicum* című énekeskönyv 1676-ból. A ferencesek nyomdájában elsősorban egyházi művek jelentek meg, de 1848-ban itt nyomtatták a Hadi Lapot, s megjelent szépirodalmi mű és abécéskönyv is.

Az iskola, a könyvnyomtatás, a könyvkötő műhely, a nagyhírű könyvtár, a képiróműhely a ferencrendiek kolostorát, Csíksomlyót térben és időben is messzire kiható keresztény művelődési központtá tette.

(Megjelent a *Piarista diák* 2005. júniusi számában)

* * *

Bodó Márta

Jakabffy Elemér: Kisebbségi sorskérdések

Az 1922-ben indult, kisebbségi kérdésekre összpontosító folyóiratot, a Magyar Kisebbséget talán nem felejtette el, talán ismeri már a hazai közvélemény. Elindítóját és szerkesztőjét viszont semmiképpen nem eléggé. A lugosi születésű, jogász végzettségű, széleskörű műveltséggel rendelkező, bátor kisebbségi politikus Jakabffy Elemér egész munkássága pedig nemcsak időszerű, nemcsak kisebbségi helyzetünk miatt figyelemreméltó, hanem mert egy nyitott látókörű, idegen nyelveket beszélő, az európai helyzetet igen jól ismerő, politikusként liberális nézeteket valló, katolikus vallását gyakorló, szellemes, tájékozott és olvasott, kellemes társasági-közösségi ember képe rajzolódik ki a válogatott írásait tartalmazó könyv alapján.

A kötetet összeállító **Balázs Sándor** így jellemzi: „*Jakabffy Elemér rendkívül sokoldalú egyéniség volt. Jogász, közéleti férfi, nemzetiségpolitikus, magyar-párti vezéregyéniség, parlamenti képviselő, az Európa-szerte elismert Magyar Kisebbség című folyóirat szerkesztő-patrónusa, riportokat is közlő publicista, helytörténeti és nemzetiségtörténelmi tudományos munkák szerzője, a statisztika hozzáértő művelője, jeles nemzetiség-külpolitikus, művelődéstörténeti szakember volt. Mindezen s ki tudja még hány minőségében aranybetűkkel beírta nevét a két világháború közötti Romániában számbeli kisebbségben élt magyar nemzeti közösség történetébe.*”

Aki kisebbségpolitikusként ismeri is, meglepheti más jellegű írásainak, előadásainak jellege, hangja - hiszen a nők jogairól, a nőknek a korabeli (a XX. század húszas-harmincas évei) szociális munkában betöltött szerepéről, tevékenységéről is tartott rendkívül figyelemreméltó előadást Temesváron,

Kolozsváron a Szociális Misszió Társulat által rendezett estélyeken vagy a nők konferenciáján, szólt a magyar kultúra helyzetéről általában s a Bánságban, Herczeg Ferenctől Szeffedin Sefket Beyig számba vette a kor irodalmának szereplőit, a dalról értekezett - hogy csak azokat az írásait említsük, amelyek nem fő érdeklődési irányához, a politikai kérdésekhez, kisebbségvédelemhez tartoznak. Aki pedig érdeklődik a kisebbségpolitika két világháború közti helyzete, elgondolásai és harcai iránt, valóságos kincsesbányára talál e kötetben, hiszen tanulmányokat, kisebb cikkeket, a kor politikai személyiségeinek címzett leveleket és gyűléseken elhangzott hozzászólásokat olvashat, azaz a szeme előtt rekonstruálódik a Trianon utáni helyzetbe került magyarság küzdelmeinek egy szelete. Ezt a kort a nagy veszteség korának ismerjük, és azt is tudjuk, mennyire elcsüggedt, megtorpant a kor erdélyi magyar értelmiségének jelentős része, sokan a tehetetlen semmittevésbe, semmit remélésbe süppedtek, nagyon sokan pedig egyetlen éltető reményként s élhető megoldásként a kivándorlást választották, hangoztatva, hogy itt már nem lehet élni. Jakabffy Elemér összegyűjtött írásából azonban nem a reményvesztett ember, s nem a józan remény ellenére reménykedő közéleti személyiség szól. Ma, amikor egyházi vezetőink hiányolják az elkötelezett s politikában is szerepet vállaló katolikus értelmiséget, íme, egy biztató példa, akiről azonban nem beszélünk, akit nem állítunk példaként a fiatalok elé: mert a reálpolitikus Jakabffy Elemér tartásos, bizalommal és életkedvvel teli megnyilatkozásai kétségtelenül az alkati adottságok, családi meghatározottságok mellett a személyes, megélt vallásosságából is eredtek.

Azt kellene ma jobban megvilágítaniuk nevelőknek, egyháziaknak, katolikus közéletünk szereplőinek, hogy a vallásos meggyőződésnek nem csak deklaratív formáit kell keresnünk, ezekkel nem elégedhetünk meg, sőt, nem (csak) a magát sokat, minden fórumon nagy hangerővel vallásosnak, katolikusnak deklarááló emberek a valódi értékei közösségünknek, hanem azok, akik esetében a tevékenység mutatja meg a szavaknál messzebbre ható hitet. Ideje volna valódi értékeinket a múltból is előbányásznunk, felfedeznünk, ideje volna az elkötelezett cselekedeteikkel hitüket megmutató személyiségeket nagyobb figyelemre méltatnunk.

Ez a kötet, bár nem célja a szemlélő által jelöltekre is felhívni a figyelmet, hazai katolikus közösségünk, értelmiségünk, egyházi vezetőink számára erről is beszél. Az írásokat válogatta, a bevezetőt írta és a jegyzeteket összeállította **Balázs Sándor**. (Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár 2005)

(Megjelent a *Keresztény Szó* 2006. márciusi számában)

Szerkesztői megjegyzés: *Jakabffy Elemér* (1881-1964) magyar-örmény kisebbségpolitikus 125. születésnapja alkalmából megemlékezéseket, konferenciákat és koszorúzásokat tartottak szülővárosában, Lugoson és Szatmárnémetiben, ahol élete utolsó éveit töltötte. Az immár *VIII. Jakabffy Napok* (2006. május 12-14.) alkalmából idén is rangos eseménysorozat várta a meghívottakat „*Kisebbségpolitika tegnap és ma*” címmel. A rendezvényre érkezőket *Muzsnay Árpád*, az EMKE alelnöke, úgyis mint a *Jakabffy Napok* szervezője köszöntötte Szatmárnémetin. E rangos Kárpát-medencei tudományos tanácskozáson számos értékes előadás hangzott el, így például *Jakabffy Elemér* és a kisebbségi parlamenti képviselő analógiája címmel *Balázs Sándor* kolozsvári egyetemi tanár, tudományos kutató tartott előadást. Számos neves politikus, tudományos kutató, történész vett részt a tanácskozáson Magyarországról, Szlovákiából, Kárpátaljáról, Délvidékről, Ausztriából és természetesen Romániából is e rangos eseményen.

* * *

„*Álhatatosság és hűség a szerelemben igaz kincs.*”

(*Propertius*)

* * *

A Bp. Föv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat szeretettel vár mindenkit a II. Kerület Napja című rendezvénysorozatra (2006. június 16-21.) a Millenárison. A kerületi kisebbségek gasztronómiai bemutatójára június 17-én, szombaton 13 órai kezdettel kerül sor a parkban. Keresse az örmény sátrat! Nem bánja meg!

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Dr. Soó Rezső a legnagyobb örmény-magyar származású botanikus

A Füzetek idei márciusi számában a kolozsvári piarista gimnázium jeles diákjai között találkoztunk Dr. Soó Rezső nevével. Ezúttal részletesebben foglalkozunk a tudóssal, és pedig néhai Tóth János kolozsvári tagtársunk, piarista öregdiák levele és más források felhasználásával. Egyúttal a 2005 őszi elhunyt levélíróra is kegyelettel emlékezünk.

„Kedves Júlia, mellékelten küldök egy cikket Dr. Soó Rezsőről, erdélyi örménymagyar származású botanikusról. Kérem, olvassa el, és ha úgy találja, küldje el megjelenésre a Füzetekbe!”

2003 augusztus 1-én ünnepelték **Dr. Soó Rezső** születésének századik évfordulóját. Székelyudvarhelyen született, székely családból. Anyai nagyanyja **Affiumi Irma**, Erzsébetvárosban letelepedett örmény családból származott. Dr. Soó Rezső azt vallotta magáról: háromnegyed székely és egynegyed örmény. Édesanyja korán özvegyen maradt, így 1909-ben vele együtt költözött Kolozsvárra, nagynénjéhez, aki az óvárban lakott.

A piarista főgimnáziumban tanult, ahol fiatal természetrajz tanára, a későbbi igazgató **dr. Karl János** szerettette meg vele a természetet és a növényeket.

Mivel a trianoni döntés után Kolozsváron csak román egyetem működött, 1921-ben a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemre iratkozott be, ahol doktori oklevelet szerzett. Szakmai felkészülésének igazi kiteljesedését a berlini Collegium Hungaricum tagjaként érte el. Biológiát és kémiát tanult, tanított Königsbergben, Berlinben és más külföldi egyetemeken is.

Megismerkedett a nagymúltú botanikai iskolákkal, bejárta Európa országait, járt Egyiptomban, Anatóliában, Közép-Ázsiában és másutt, de amikor csak tehetett, hazajött Erdélybe, és végigjárta ifjúságának színtereit. Időközben megnősült, felesége, **Gallé Ilona** méltó társa volt tudományos munkásságában is.

Dr. Soó Rezsőt a magyar geobotanikai iskola megteremtőjének tekintjük: 1927-ben megírta Kolozsvár geobotanikai monográfiáját.

A tihanyi Biológiai Kutató Intézet adjunktusaként, nevéhez fűződnek a Balaton vízi növénytársulásainak feltárásai, a magyarországi mikroklíma-vizsgálatok megindítása. Debrecenben új, korszerű botanikai iskolát alakított ki. 1929-55 között a debreceni, kolozsvári egyetemen tanár, tanszékvezető és a Botanikai kert, valamint a Botanikai Múzeum igazgatója volt. 1953-69-ig a budapesti ELTE Növényrendszertani Intézet és a Botanikus kert igazgatója. A Magyar Tudományos Akadémia és a külföldi akadémiák tagjaként tisztelték. Növényföldrajzzal, rendszertannal, a növények fejlődéstörténetével és egyéb botanikai kérdésekkel foglalkozott. Munkásságát jellemzi 26 könyve és 662 tudományos publikációja. Csak természetes hogy ezek között találjuk *A Székelyföld flórájának előmunkálatai*, *A Székelyföld flórája*, *Az Erdélyi Mezőség flórája* című munkákat is. Kiemelkedő jelentőségű műve *A magyar flóra és vegetáció rendszertani, növényföldrajzi kézikönyve* (3500 oldalas). Kétszeres Kossuth-díjas botanikusként hunyt el 1980-ban.

Személyes ismerősei, barátai között megtaláljuk a magyar irodalom kiváló képviselőit: *Tamási Áront*, *Szabó Lőrincet*, *Németh Lászlót*. Ízelítőül, hogy jobban megismerjük a hajdani piarista diákot emberként is, idézek *Gábor Dénes*, a Kolozsváron megjelenő nagymúltú *Művelődés* című havilap szerkesztőjének egyik írásából, amelyet IV. Károly utolsó magyar király 2004 október 3-án történt boldoggá avatásakor közölt. *„Végezetül még egy illusztrációs epizóddal is hadd támasszam alá, hogy nekem személy szerint is miért olyan rokonszenves IV. Károly személyisége. Amikor a múlt század 60-as éveinek elején komolyan elhatároztam, hogy kisgrafika (ex libris) gyűjtésébe kezdek, a kétszeres Kossuth-díjas, berei Soó Rezső botanika-professzorhoz fordultam levélben, tanácsadásért, mert tudtam, hogy ő a legkomolyabb és leggazdagabb gyűjteménnyel rendelkező könyvjegyszakértő. Ráadásul Székelyudvarhely szülötte, és az én „adoptált szülővárosom” is ez a Nagy-Küküllő mentén fekvő nagyszerű iskolaváros volt. Bevallom, kissé lámpalázasan fogalmaztam meg a Soó professzor budapesti címére küldendő levelemet. Egyetemi tanul-*

mányaim idején pedig, az 1955/56-os tanévben a „sciencia amabilis” rendszertanát Csűrös István botanika-professzorunk a Bolyai Tudományegyetemen bérei Soó Rezső Fejlődéstörténeti növényrendszertan című, 1953-ban Budapesten megjelent kiváló egyetemi kurzusa alapján tanította. (Soó Rezsőről érdemes megjegyezni, hogy 1940-45 között a rövid időre visszatért Ferenc József Tudományegyetem tanszékvezető professzora és a Botanikus Kert igazgatója is volt. Csűrös tanár úr nála doktorált 1944-ben.) Nos a nagytekintélyű, világhírű tudós postafordultával igen szívélyes hangú levélben válaszolt, s „kedvcsinálónak” 6 saját nevére és 4 mások nevére készített gyönyörű könyvjeggyel „bélelte ki” a válaszborítékot. A 4 idegen név közül az egyik Károly Ferenc József nagyherceg nevére Divéky József által 1907-ben alkotott gyönyörű rézkarc volt. Négy évtizede örzöm ezt az álomszép, igazán művészi kisgrafikát, mely valódi, magasszintű műalkotás, és talán bizonyosága lehet annak, hogy IV. Károly már nagyherceg korában átlagon felüli bibliofil egyéniség (is) volt.”

* * *

A szalmafedél ugyanúgy megvédi az embert, mint az aranyos tető.”

(Seneca)

* * *

Balla Lóránt

A barokk Erdélyben

(5. befejező rész)

Barokk városok

A barokk világi építészet a XVIII. század végére az erdélyi városok képét jelentősen átszínezte. A két leghíresebb örmény barokk város Szamosújvár a Lászlóffy-házzal, a Karátsonyi-palotával, földszintes házaival, zsinórdíszes ablakaival és kapukkal - és Erzsébetváros.

Barokkos összképű Brassó, illetve nevezetes Bruckenthal-palotájával Nagyszében, plébániatemplomával Marosvásárhely és számos belvárosi részletével, templomával Kolozsvár, amely ebben az időben (újra) Erdély élére lép. Ide hívta össze I. Lipót 1790-ben az országgyűlést, és itt ütötte fel székhelyét a főkor-mányszék a jezsuita kollégium addig üres falai között - otthagynva a szebeni szászokat. A reformkor, a magyar politikai törekvések hajnala Kolozsváron derengett fel. A fővárosban lázas építőtevékenység indult meg és a magyar urak egymás után építették fel városi palotájukat. Így épült fel a Farkas utcában Teleki Ádám háza (1789-1799), amit Joseph Leder tervezett és épített.

Később épült fel az óvári Mikes-palota, a főtéri Kemény-ház, Simai Lukács-ház, a Farkas utcai régi vármegyeház, a Kracsay-ház, az Unió utca 22. számú háza, ahol Déryné lakott, vele szembe a Fejér Ló vendégfogadó helyére épített Redout („Vigadó”, 1798), ahol Erdély rendjei 1848-ban kikiáltották a Magyarországgal való egyesülést - és a régi Nemzeti Színház homlokzata, amelyet Alföldi Antal építtetett és Kargerbauer Antal alakított át.

Katolikus restauráció

Az impériumváltozás (Erdély a Habsburg uralom alá került) a katolicizmus helyzetére is nagy hatással volt. A Habsburgok nyomán számos főúri család szorosán kötődött a katolikus egyházhoz - nem ritkán „birodalmi érdekből”. A katolikus vallásban láttak egységesítő tényezőt és erőt soknyelvű és sok-tradíciójú országaik között. Azt mondhatjuk: a katolikus megújulás és az ellenreformáció, a protestantizmus visszaszorítása Erdélyben a Habsburg uralommal kezdődött.

Az uralkodók szerepe

A gyulafehérvári püspökség helyreállítása III. Károly (1711 -1740) nevéhez fűződik. Károly 1712-ban nevezte ki az erdélyi származású Mártonfy Györgyöt erdélyi püspöknek. 1715-ben elrendelte a püspöki javak visszaadását, a székes-káptalan helyreállítását, amely akkor 4 kanonokkal kezdte működését. A püspök 1716-ban elfoglalta székhelyét, s ezzel a központi ellenőrzésű katolikus élet újraindult. A püspök a gubernium tagja volt. Választása 1722 és 1760 között a Státus ajánlásával történt. III. Károly 1731 -ben kiadta *Carolina Resolutio* törvénykönyvét, amely tiltotta a katolikus vallás elhagyását, elrendelte, hogy a vegyes házasságokat csak katolikus pap kötheti meg.

Mária Terézia (1740-1780) először visszavonta a katolikusokra sérelmes, 1653-ban II. Rákóczi György által kiadott *Approbatæ Constitutiones*-be foglalt törvényeket. 1751-ben kiadta az áttérési vagy „*apostázia*”-rendeletet, amelynek értelmében „akik a katolikus hitre térve abból kilépnek, azok az esküszegők büntetésében részesüljenek”. Vegyes házasságot csak a püspök engedélyével lehetett kötni. Katolikus gyerekeket nem lehetett más felekezeti iskolába küldeni, katolikus árvákat más vallásban nevelni, de a katolikus ünnepeket más vallásúaknak is meg kellett tartaniuk, más vallásból szabadon lehetett áttérni.

A katolikusok királyi támogatással sok templomot visszakaptak. Kolozsváron Steinville tábornok karhatalommal vette át a Szent Mihály templomot az unitáriusoktól (1716). Mária Terézia különösen is bőkezűnek bizonyult a katolikusok támogatásában. Ő építtette a nagyszebeni, székelyszombori, széki, haszutosi, szerdahelyi, besztercei templomokat. Tanulmányi alapot létesített a katolikus iskolák fenntartására, amelyet az 1767-ben létesített *Catholica Comissióra* bízott. Az erdélyi püspökséghez csatolta a szebeni prépostságot és a barcasági dékányságot.

Erdélyre nézve nagy veszteséget jelentett a jezsuita rend eltörlése. A jezsuita atyák „megmaradtak” ugyan, mint világi papok, és ekként tanítottak iskoláikban (Kolozsvár, Vásárhely, Székelyudvarhely, Szeben). Később Kolozsvárt, Temesvárt a piaristák, Nagybányát a minoriták, Szatmárt a pálosok, Váradot a premonstreiek vették át.

Vége

Felhasznált irodalom:

B. Nagy Margit, Reneszánsz és barokk Erdélyben. Bukarest, 1970.

Barta Klára-Farkas Andrea-Kis Zsuzsanna, Irodalmi fogalomtár. Békéscsaba é.n.

Bíró József, Erdély művészete, Budapest, 1989. 108-160.

Dercsényi Dezső-Zádor Anna, Kis magyar művészettörténet. Budapest, 1980. 207-282.

Marton József, Az erdélyi (gyulafehérvári) egyházmegye története. Kolozsvár, 1993.

Sas Péter, A kolozsvári Szent Mihály templom. Kolozsvár, 1998.

Sas Péter, A kolozsvári piarista templom. Kolozsvár, 1999.

Szántó Konrád, A katolikus egyház története II. Budapest, 1985.

Szentpéteri József, Magyar kódex 3. Budapest, 2000.

Thót Dóra, Magyar történelem gyermekeknek. Debrecen, é. n.

Várnagy Antal, Liturgia. Abaliget, 1999. 506-508.

(Megjelent a Keresztény Szó 2005. augusztusi számában)

* * *

Örmény kémek

A Fővárosi Örmény Klub múlt havi programján rendkívül érdekes téma került terítékre. **Kerekes Dóra**, a Magyar Országos Levéltár tudományos kutatója *Örmény kémek a magyarországi visszafoglaló háborúkban* címmel tartotta meg előadását. Az ifjú történész élénk érdeklődés mellett szólt *Johannes Diodato*-ról, *Gabriel Sebinkarahiszári*-ról és *Kalust Nurveli*-ről, három örmény kém különleges sorsáról. Az előadást számos kérdés követte, mutatván, hogy nem szokványos témát feszegetett az előadó. (Következő számban közöljük Kerekes Dóra előadásának szerkesztett változatát.)

A májusi Fővárosi Örmény Klub második programjaként lírai filmet tekinthettek meg a klubtagok. **Tokodi Gábor István** dokumentumfilmje a szamosújvári örmény kultúra történetével foglalkozott *Örmény kultúra Szamosújváron* címmel. A film bemutatta az örmény templom tűz általi tragikus leégésének történetét, valamint nyomon követhettük az örmények áldozatos összefogásának eredményeként az új templom felépítését. A film rámutat, hogy a hit milyen nagy erőt képes adni a híveknek. Hisz aki hisz, csodákra képes...

(Frigyesy)

* * *

„Ne kérdezz többet, mint amennyi hasznodra válik.”

(Dante)

* * *

Kopacz Mária kiállítása a Vármegye Galériában

Az Erdély Művészetéért Alapítvány Vármegye Galéria **Kopacz Mária** örmény származású festőművész alkotásaiból rendezett kiállítást 2006. május 25-én Budapesten. A tárlat megrendezésével a művésznőt születésnapja alkalmából köszöntötték. A kiállítást **Lászlóffy Aladár** József Attila- és Kossuth-díjas költő nyitotta meg.

Kopacz Mária: grafikus, festőművész, író Marosvásárhelyen született. Diplomáját Kolozsváron, a Képzőművészeti Egyetemen szerezte. Már főiskolás korától rendszeresen illusztrált, munkáit közölte az Utunk, Igaz Szó, A Hét, Új Élet, Napsugár. A könyvkiadók rendelésére számos fedéltervet, illusztrációt készített. Két kötete is megjelent saját rajzaival: *A babiloni karperec* című regény és a *Borika világkörüli sétája egy szerda délután* című gyermekkönyv.

Mint kiállító művész rögtön feltűnt az egyetemi évek után, rendszeresen részt vett a Romániai Képzőművész Szövetség által rendezett országos és nemzetközi tárlatokon. Mély színei, és tragikus témaválasztása tükrözi örmény gyökereit. Különleges egyéni világa, alakjai speciális színfoltot jelentenek az erdélyi kortárs képzőművészetben.

Egyéni kiállításai: Budapest, Erdély, Miskolc, Hajdúböszörmény, Sopron és külföld.

A tárlat megtekinthető június 30-ig kedd-péntek, 10-18 óra között.

Cím: Vármegye Galéria, 1052 Budapest, Vármegye u. 11.

* * *

Felhívás

Támogassa Ön is **Czárán Gyula**
szobrának köztéri felállítását Nagyváradon!

Fundatia Czarán Gyula
(**Czárán Gyula Alapítvány**)

Adószám: 9861748 Bankszámlaszám:

Lej: RO20 BTRL 0050 1205 7307 34XX

EUR: R066 BTRL 0050 4205 7307 34XX

Swift kód: BTRL RO 22 Nagyvárad, Románia

* * *

Műsorajánló

Fővárosi Örmény Klub 2006. június 15. 17 óra
Magyarok Háza, Budapest

Műsor:

Az erdélyi örmény népzene

Előadó: **Száva Sándor** (Mauritius),

beszélgető partnere **Kobzos Kiss Tamás** lantművész

A klubestet a Bp. Főv. II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület rendezi

* * *

Tamási Áron halálának 40. évfordulója

alkalmából május 24-én de. 11 órakor koszorúzási ünnepségen vettünk részt az író XII. kerület Alkotás u. 51/B. számú lakóházánál, ahol élete utolsó két évtizedében lakott. A Tamási Áron Alapítvány által szervezett megemlékezésen *Ugrin Aranka*, az Alapítvány elnöke köszöntötte az egybegyűlteket, majd *Kalász Márton*, a Magyar írószövetség elnöke mondott ünnepi beszédet. Közreműködtek a Tamási Áron Iskola tanulói. A rendezvénysorozat május 26-án Székelyudvarhelyen folytatódott.

M

* * *

Felhívás

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Püspöki Hivatala - Nagyvárad

Isten segedelmével a nagyvárad-rogeriuszi református templom pompás orgonához jut. Az új templomnak még nincs igazi hangszere, és évszázados tradíciókat ápolunk azzal, hogy olyan orgonát állítunk Nagyváradon, amelyen a legmértöbb módon lehet megszólaltatni az európai orgonairodalom legszebb alkotásait, hiszen városunk jeles egyházzeneszei között *Michael Haydn* és *Karl von Dittersdorf* is számontartjuk...

A megépítendő orgona Finnországból kerül Nagyváradra. A világszínvonalon álló finn orgonaépítészet produktuma - a szóban forgó hangszer - 1966-ban épült, de néhány évvel ezelőtt teljesen felújították. Erdélyi orgonái között egyedinek számít majd ez a hangszer, amennyiben ez az első orgona, melynek spa-nyol trombita regisztere is van...

A vételárat Egyházkerületünk részben már kifizette, illetve a tavasz végéig teljesen kiegyenlíti. Ez azonban csak a költségek egy részét jelenti. A helyszínen szét kell szedni ezt a bonyolult szerkezetet, gondosan be kell csomagolni, majd Nagyváradra kell szállítani. Ezután a templomban felállítani, intonálni és hangolni. Önmagában ez a munka négy szakember több, mint három hónapos munkáját jelenti. Ez sok pénzbe kerül. Ehhez kérem segítségét! Ha áldozni tud és áldozni akar erre a célra, azt a következő bank-számlán teheti meg:

HUF 10700330 - 25437504 - 51100005

(átutalás kísérőszövege: orgona)

Bank neve: CIB Bank

Kedvezményezett: Erdélyi Gyülekezet, Budapest

Mindazok nevét, akik ötvenezer forintot, vagy ennél nagyobb összeget tudnak áldozni e célra, az orgonán elhelyezett emléktáblán örökítjük meg. Valamennyi adakozó nevét, illetve adományát egyházi lapjainkban is megjelentjük.

...Isten gazdag áldását kérve, szeretettel üdvözlí:

Nagyvárad, 2005. február 5.

Tőkés László püspök

* * *

„Vendég vagy a világban és ez a világ szép vendégfogadó. Van napsugara, vize, pillangója, madara. Van virága, rengeteg sok. Tanulj meg örvideni nekik. Sajnos embere is van. Igyekezz kevesebbet törödni velük és többet azzal, ami még a világszépségéből csodálatosképpen megmaradt, az emberiség minden pusztításai mellett is. Nem gyözőm eleget mondani: tanulj meg örvideni! Annak, hogy élsz. S mert élsz: gazdag lehetsz.”

(Wass Albert)

* * *

Meghívó

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

az örmény közösséghez tartozók számára

az őszi örmény választásokra tekintettel július 15. napjáig félfogadást tart:

minden hétfőn du. 15-18 óráig a

Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén

(Budapest, V. Akadémia u. 1. IV. em. 426.)

minden szerdán du. 14-16 óráig az egyesület székhelyén

(Budapest I. ker. Donáti u. 7/a.)

minden csütörtökön de. 10-12 óráig

a Fővárosi Örmény Önkormányzat székhelyén

(Budapest, V. Akadémia u. 1. IV. em. 426.).

Kérjük, jelentkezzen, hogy számba vegyük magunkat. Így lehetőség lesz közösen értelmezni és pontosan kitölteni az Ön által már postán megkapott Kisebbségi választói jegyzékbe vétel iránti kérelmet.

Szeretettel várjuk!

* * *

Olvasóink írják

Hazai Pál tb. kanonok, esp. plébános

Juliánus-díjas Medgyesről

Megkaptam a küldeményt. Hálásan köszönöm. Kitűnő, nivós folyóirat. Igen szívesen olvasom, s közben arra gondolok, milyen sok örmény származású emberrel találkoztam életemben: Kézdivásárhelyt, Sepsiszentgyörgyön és Brassóban is. Budurián atyát ismertem. Nem egyszer találkoztam vele, amikor látogatta a sepsiszentgyörgyi és brassói örményeket. A híres orvos Dr. Fogolyán Kristóf temetésén az egyik pap én voltam. (Fogolyán Kristóf a sepsiszentgyörgyi kórház alapítója volt. Ma az ő nevét viseli az intézmény. / Szerk. megj.) Melik doktornak a fiát, Pistit és leányát, Évát tanítottam. Példamutató katolikusok voltak a nehéz ötvenes években is. Ha a jó Isten éltet, sok minden összegyűl.

Balogh (Joó) Krisztina

Budapestről

Kedves Julika néni, köszönettel tartozom, hogy tetszett szólni az Örmény Klubnak, az első meghívással én is beindultam, járok hűségesen, a hét hónapos kicsi Orsimmal, már most szívja magába az örmény kultúrát. Snor dari!

A levelek közül válogatott és mindegyiket hálásan köszöni:

B. Kovács Júlia és a Szerkesztőség

* * *

Pénzügyi beszámoló 2005

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület - Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolójának eredmény kimutatása

Sorsz.	A tétel megnevezése	Előző év alaptev.	Előző év váll.tev	Előző év összesen	Tárgyév alaptev.	Tárgyév váll.tev.	Tárgy összes
I.	Értékesítés nettó árbevétele			0			0
11	Aktivált saját teljesítmények értéke			0			0
III.	Egyéb bevételek	3904	0	3904	2911	0	2911
	ebből -támogatások	520		520	296		195
	ebből -alapítói			0			0
	ebből -központi költségvetési	1950		1950	880		880
	ebből -helyi önkormányzati	1025		1025	1125		1225
	ebből -egyéb, ebből 1 %	409		409	611		611
IV.	Pénzügyi műveletek bevételei	138		138	22		22
V.	Rendkívüli műveletek bevételei	0	0	0	0	0	0
	ebből -támogatások			0			0
	ebből -alapítói			0			0
	ebből -központi költségvetési			0			0
	ebből -helyi önkormányzati			0			0
	ebből -egyéb, ebből 1 %			0			0
VI.	Tagdíjak	101	101	117			117
A.	Összes bevétel	4143	0	4143	3050	0	3050

Budapest 2006. május 23.

PH.

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Pénzügyi beszámoló

Az Egyesület a pályázati pénzekkel időben elszámolt.

A jövedelemadó 1 %-ból befolyt **611** e Ft-ot az Egyesület az alábbiakra fordította: Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2005. évkönyv I. félév kiadása **87** eFt, közösségi rendezvények dokumentumai digitalizált archiválása (DVD író, DVD, stb.) **142** eFt, internet költségeire **44** eFt, fénymásoló javítására **23** eFt, vándorkiállítások adományozása (Gyergyószentmiklós, Jereván) **68** eFt, könyvkiadás (Enyedi S.: Színészek, színházak, városok - színházi lexikon) támogatása **100** eFt, Örményországgal hivatalos kapcsolatfelvétel költségeihez **147** eFt, összesen **611** eFt.

Az Egyesület köszönetet mond valamennyi pályáztatónak, adományozónak, hogy működésünket, feladataink megvalósítását támogatásban részesítette. Hálásan köszönjük a magánszemélyek adományait, a jövedelemadó 1 %-a felajánlásait, amellyel Egyesületünk célkitűzéseit segítették megvalósítani. Az EÖGYKE 2005 évi tevékenységéről a szöveges beszámolót a Füzetek 2006. februári számában olvashatták.

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Örmények nyomában Izsákon

Az Izsák és Környéke Erdélyi Magyarok Egyesület, *Nagy Árpád* református elnöklelkész meghívására *dr. Issekutz Sarolta*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke 2006. május 21-én 18 órától ismeretterjesztő előadást tartott Izsákon az örménységről, az erdélyi örmény betelepülésről, az örmény kultúráról, s a hazai örménység kulturális identitás-örzéséről. A nagyszerű előadást több kérdés-felelet követte, majd közös vacsorával zárult az oldott, baráti találkozó, amelynek során szaporodott közösségünk az ottani örményekkel.

* * *

Meghívó

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját
Miklósi András orgonaművész és **Várady Mária** színművész
Üzenet az Ararátról
című hangversenyére

Műsoron:

Félix Mendelssohn-Bartholdy, Johann Sebastian Bach, Liszt Ferenc és Henry Mulet művei,
valamint szemelvények az örmény irodalom kincsesládájából

Bevezetőt mond: **Dr. Issekutz Sarolta**,
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke

Helyszín:

Kolozsvár, Farkas utcai református templom

2006. június 25. vasárnap, 19 óra

Az *Üzenet az Ararátról* című hangverseny és a *Merre, hogyan? Magyarok. Válogatás a magyar költészet gyöngyszemeiből* című hangverseny elhangzik a Marosvásárhelyi napok rendezvényén, 2006. június 23 és 24-én.

Részletes felvilágosítást az EMKE hirdményein,
valamint a marosvásárhelyi Polgármesteri Hivatal közleményein olvashatnak.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a pénzadományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére.

Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. Telefon: 201-1011, fax/tel.: 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja az Fővárosi Örmény Önkormányzat,

a Bp. Főv. II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat és a Bp. Főv. XII. ker. Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. IV. emelet 426, telefon: 332-1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: Frigyesy Ágnes

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401
Nyomdai munkák: Timp® Kft.